Wijzigingen Keurmerk Kinderboerderijen 2011 naar 2012

Wijzigingen in het Keurmerk handboek

Pagina		Toelichting
III	Voorwoord	1e alinea aangevuld en tekstuele wijzigingen
VI	Werkwijze	Vervangen door procedure keurmerk
VIII	Definities	Enkele definities aangepast / aangevuld

Hoofdstuk 1: Organisatie

Pagina			Toelichting
4	1.2	Wijziging	SMART: Ambitieus vervangen door acceptabel

Hoofdstuk 2: Arbo en Personeel

Pagina			Toelichting
11		Aanvulling	Aanvullende voorschriften voor kwetsbare groepen
19	2.8	Aanvulling	*Een richtlijn voor het herzien van de RI&E is om de 4-5 jaar.*
20	2.9	Aanvulling	*Tevens wordt in dit plan opgenomen wie voor welke onderdelen verantwoordelijk is en welk budget hiervoor nodig is.*
21	2.10	Aanvulling	Bij brandblusmiddelen
24	2.13	Aanvulling	Bij 4e alinea: *Wel is het belangrijk dat vrijwilligers het melden als hun ziekte het (mogelijke) gevolg is van een zoönose.* Bij 5e alinea: *Voor kinderboerderijen met medewerkers in loondienst wordt aanbevolen een ziekteverzuimverzekering af te sluiten.*
28	2.17	Wijziging	Zeep vervangen door vloeibare zeep

Hoofdstuk 3: Hygiëne en veiligheid voor publiek

Pagina			Toelichting
37	3.1	Wijziging	Tekstuele wijzigingen, niet inhoudelijk
38	3.2	Aanvulling	Bij diercontact en mest: *Bezoekers hebben geen toegang tot mestopslag, opslag van kadavers en de quarantaineruimte(s).Bij feitelijke toetsing moet dit aantoonbaar zijn.*
40	3.4	Wijziging	Bij feitelijke toetsing verwijderd "indien van toepassing"
44	3.8	Aanvulling	Bij opsomming: *Aanbeveling Hepa filter 10 of hoger*

Hoofdstuk 4: Dieren en dierenwelzijn

Pagina			Toelichting
49	4.1	Aanvulling	Bij herkomst dieren: *Schapen en geiten zijn niet afkomstig van met Q-koorts besmette bedrijven of bedrijven met abortusproblemen.*
52	4.4	Wijziging	Vervangen: '*minimaal 2 tot 6 weken'* door: *Het is daarom sterk aan te raden nieuwe dieren voor een periode van minimaal vier weken apart van andere dieren te huisvesten (quarantaine).*
54	4.6	Aanvulling	Voorbeeldfunctie kinderboerderijen
55	4.7	Aanvulling	Omheining van de weides
58	4.10	Wijziging	Vervangen: *dieren moeten dagelijks worden voorzien….* Door: *Dieren moeten op ieder moment kunnen beschikken over schoon en vers drinkwater.*
64	4.16	Aanvulling	Q-koorts. De algemeen genoemde maatregelen bij dierziekte-uitbraak naar de bijlagen.
65	4.17	Aanvulling	Afvoer medicijnen en materialen
67	4.19	Aanvulling	Tekst educatief doel en tekst dierentuinbesluit
80	4.21	Aanvulling	Genoemd bij inleiding: *In het fokbeleid is opgenomen met welk doel met een diersoort gefokt wordt en welke overwegingen hierbij een rol spelen.* Toegevoegd bij opsomming: *Aanschaf en vervangingsbeleid.*

Hoofdstuk 7: Gebouw, terrein en omgeving

Pagina			Toelichting
92	7.9	Aanvulling	Bij toetsing vereiste licenties (indien van toepassing): spuitlicentie, ongediertebestrijding.

Wijzigingen in de bijlagen

Hoofdstuk 2: Arbo en Personeel

Pagina			Toelichting
9	B2-3	Aanvulling	Aantal aanvullingen, zoals de wasinstructie
14	B2-4	Wijziging	*"Zorg dat de middelen in de verbandtrommel periodiek gecontroleerd worden op houdbaarheid en dat deze wordt bijgevuld als materialen zijn gebruikt "* Update overzicht verbandmiddelen m.b.v. overzicht Oranje kruis.
16	B2-6	Aanvulling	*"Voor vrijwilligerswerk gelden dezelfde regels als voor betaald werk voor jongeren onder de 18 jaar met betrekking tot de arbeidstijdenwet"*
18	B2-8	Wijziging	"*In verband met infectiegevaar dient men altijd een arts te raadplegen voor advies..... Ook bij het toedienen van injecties bij dieren (bijvoorbeeld antibiotica) loopt de medewerker risico's".* Ook toevoeging bij accidentenprotocol
22	B2-9	Aanvulling/ wijziging	Bij risicogroepen benadrukt dat regels zowel voor medewerkers als vrijwilligers/ stagiaires van toepassing zijn. Het zwangerschapsprotocol is herzien en uitgebreid
26	B2-10	Aanvulling	Aanvulling bij protocol hygiëne en veiligheid Aanvullingen bij voorbeeldinstructie 'Hygiënisch en veilig werken'.

Hoofdstuk 3: Hygiëne en veiligheid voor publiek

Pagina			Toelichting
33	B3-1	Wijziging	Diverse wijzigingen in het protocol
39	B3-2	Aanvulling	Compleet document toegevoegd

Hoofdstuk 4: Dieren en dierenwelzijn

Pagina			Toelichting
65	B4-3	Wijziging	Handleiding bevallingen aangepast aan Q-koortsmaatregelen.
75	B4-7	Wijziging	Wijziging in wetgeving hobbymatig vervoer varkens
77	B4-8	Aanvulling	"*Persoonlijke hygiëne: Zorg bij het weghalen van placenta's en kadavers voor een goede persoonlijke hygiëne. Draag wegwerphandschoenen en eventueel andere beschermende kleding. Was ook daarna goed de handen met water en zeep en maak (indien mogelijk) de plek waar het dier heeft gelegen goed schoon."*

Wijzigingen in de formulieren

Pagina			Toelichting
29	F2-5	Aanvulling	Vrijwilligersdossier met toelichting toegevoegd
33	F2-7	Aanvulling	Opmerking toegevoegd op voorblad.
50	F2-8	Aanvulling	Nieuw formulier: Registratie accidenten voor bezoekers
-	F7-1	Wijziging	Logboek speeltoestellen verplaatst naar bijlagen.

Samenvatting wijziging criteria Keurmerk 2012:
Onderstaande criteria zijn toegevoegd in de 'feitelijke toetsing'

- 3.2 Bezoekers hebben aantoonbaar geen toegang tot mestopslag, opslag van kadavers en de quarantaineruimte(s).
- 4.7 Aanwezigheid van geschikte omheining
- 7.9 Vereiste licenties: spuitlicentie, ongediertebestrijding (indien van toepassing)

Voorwoord

Voor u ligt de toelichting op de criteria voor Keurmerk Kinderboerderijen voor kinderboerderijen in Nederland. Deze toelichting is opgesteld in opdracht van Stichting Kinderboerderijen Nederland (SKBN). Het certificeringstraject voor kinderboerderijen is opgestart in 2006. De toetsingscriteria zijn opgesteld door HAS KennisTransfer in samenwerking met het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voorheen: LNV), de Universiteit Utrecht (UU), de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), de Voedsel en Warenautoriteit (VWA) en Stadswerk Vakgroep Medewerkers van Kinderboerderijen (VMK). Bij de herziening van het Keurmerk Kinderboerderijen (versie 2011 en verder) zijn ook de GGD, het Landelijke Centrum voor Hygiëne en Veiligheid (LCHV), Stigas, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWa) en de Dierenbescherming betrokken geweest. Ook kinderboerderijen hebben de gelegenheid gehad om te reageren. Dit heeft de praktische werkbaarheid en draagvlak onder de kinderboerderijen vergroot.

De SKBN heeft, in samenwerking met bovengenoemde partijen de eerste stappen gezet op weg naar een professionele organisatie. De professionalisering heeft als doel de kwaliteit van kinderboerderijen te verhogen om de continuïteit van kinderboerderijen in de toekomst te kunnen waarborgen. Ondanks de bedrijfsmatige aanpak van een kwaliteitshandboek en daarmee de professionalisering van de branche, moet de gemoedelijke, recreatieve sfeer die de kinderboerderij uitstraalt blijven bestaan.

Over de kinderboerderij

Een kinderboerderij is een boerderij die openbaar toegankelijk is voor het publiek. Op de kinderboerderij worden veel verschillende boerderijdieren in doorgaans lage aantallen gehouden. De meestgehouden dieren zijn paarden, ezels, koeien, varkens, schapen, geiten, kippen en ander pluimvee, konijnen, cavia's en kleine knaagdieren. De kinderboerderij is ingericht om bezoekers (kinderen en volwassenen) kennis te laten maken met de boerderijdieren. De functie is van kinderboerderijen is zowel educatief als recreatief. Daarnaast ontvangt een deel van de kinderboerderijen cliënten met een beperking en hebben zij ook een functie als dagbesteding of in therapeutische zin.

Kinderboerderijen bevinden zich meestal in grote en middelgrote steden. Ze zijn doorgaans opgericht als lokaal initiatief vanaf de jaren vijftig toen Nederland steeds verder verstedelijkte. Met als doel om kinderen (en volwassen) in contact te kunnen blijven brengen met de boerderijdieren en te leren waar ons voedsel vandaan komt. Door deze ontstaansgeschiedenis zijn de kinderboerderijen zeer divers. De kinderboerderij is vaak eigendom van de gemeente, een stichting/ vereniging of een zorginstelling. Maar ook andere vormen zijn mogelijk. Op veel kinderboerderijen is betaald personeel aanwezig. Op bijna alle kinderboerderijen wordt ook gewerkt met vrijwilligers en stagiaires. De groep vrijwilligers is divers: van jong tot oud en afkomstig uit alle lagen van de bevolking.

Kinderboerderijen die niet toegankelijk zijn voor het (grote) publiek - maar wel gelegen zijn op openbaar terrein (zoals stadsparken of op campings) - kunnen omschreven worden als dierenweides.

Belang van het keurmerk

In Nederland zijn naar schatting zo'n 500 kinderboerderijen en dierenweides. Jaarlijks worden er bijna 30 miljoen bezoeken afgelegd aan deze locaties. Kinderboerderijen moeten, net als ieder ander bedrijf, voldoen aan de wet- en regelgeving. Kinderboerderijen hebben een belangrijke verantwoordelijkheid naar hun gebruikers, zowel naar de bezoekers als de mensen die op de kinderboerderij werkzaam zijn. Daarom moet de kinderboerderij aandacht besteden aan het verkleinen van de risico's voor de specifieke risicogroepen (kinderen, ouderen, zwangere vrouwen en mensen met een verminderde weerstand) door het nemen van de juiste hygiënemaatregelen en het geven van goede voorlichting. Om de veiligheid van bezoekers, medewerkers, vrijwilligers, stagiaires en dieren verder te waarborgen, is het van groot belang dat kinderboerderijen bewust en systematisch de kwaliteit en veiligheid van haar diensten (gaan) beheren. Tevens heeft de kinderboerderij een voorbeeldfunctie op het gebied van dierhouderij en dierenwelzijn.

Hier draagt het Keurmerk Kinderboerderijen aan bij.

Procedure Keurmerk Kinderboerderijen

Procedure Keurmerk Kinderboerderijen

Het traject van de voorbereiding tot het daadwerkelijk behalen (en behouden) van het Keurmerk Kinderboerderijen bestaat uit de volgende vier stappen:

1. Voorbereiding door de kinderboerderij
2. Pre-audit
3. Toetsing
4. Registratie

Na behalen Keurmerk

Stap 1: Voorbereiding door de kinderboerderij

Om het Keurmerk te behalen, zal uw kinderboerderij getoetst worden door een onafhankelijke toetser van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). De toetser dient alle vragen uit de checklist met 'ja' of met 'nvt' te kunnen beantwoorden om het keurmerk te kunnen toekennen. U moet ervoor zorgen dat alle zaken op de kinderboerderij vooraf in orde zijn. Dit doet u door allereerst te bepalen welke criteria voor uw kinderboerderij van toepassing zijn. Als u bijvoorbeeld geen horeca of verkoop van producten heeft, dan zijn een aantal criteria uit hoofdstuk 'Horeca en verkoop' niet voor u van toepassing. Of als uw kinderboerderij alleen werkt met vrijwilligers, dan zijn sommige criteria uit het hoofdstuk 'Personeel en Arbo' niet of aangepast van toepassing.

Met behulp van het bestand 'nulmeting keurmerk' kunt u vaststellen welke criteria voor uw kinderboerderij relevant zijn. Vervolgens kunt u met behulp van de toelichting in het handboek en de bijlagen en formulieren aan de slag. Heeft u alle zaken op orde? Aan de hand van de checklist 'Ben ik klaar voor het keurmerk' kunt u afvinken of u alle benodigde papieren heeft en of u voldoet aan de feitelijke toetsing.

Verklaring werkgever

Indien de kinderboerderij onderdeel is van een grotere organisatie, bijvoorbeeld van een (zorg)instelling of gemeente, dan kunnen bepaalde onderdelen uit het keurmerk organisatiebreed geregeld zijn. In dit geval kunt u volstaan met een ondertekende verklaring van de werkgever/verantwoordelijke. Hiermee wordt verklaard dat dit criterium voldoet aan de vereisten van het keurmerk. Indien dit van toepassing is voor een bepaald criterium, wordt dit erbij vermeld.

Stap 2: Pre-audit

Een pre-audit is een toets die plaatsvindt voorafgaande aan de echte toetsing. Tijdens de pre-audit wordt gekeken of de kinderboerderij klaar is voor de toetsing voor het Keurmerk Kinderboerderijen. De pre-audit wordt uitgevoerd door een medewerker van de SKBN aan de hand van de checklist Keurmerk Kinderboerderijen. Hierbij wordt zowel aandacht besteed aan de feitelijke toetsing (het terrein) als aan het gevraagde papierwerk.

Bent u klaar voor de pre-audit? Dan:

Meld u via de website van de SKBN aan voor de pre-audit. Deze stap is een verplicht onderdeel van de toetsingsprocedure (zie aanmeldformulier).
Na aanmelding voor de toetsingsprocedure, maakt de SKBN met u een afspraak voor een pre-audit. Deze pre-audit duurt doorgaans twee tot vier uur. Na het afleggen van de pre-audit ontvangt u een verslag. Als er uit de pre-audit naar voren komt dat criteria nog niet in orde zijn, dan ontvangt de kinderboerderij hierover een advies. Eventuele aandachtspunten die tijdens de pre-audit naar voren zijn gekomen, dienen voor de toetsing opgelost te zijn.
Binnen 3 tot uiterlijk 6 maanden na de pre-audit moet de kinderboerderij zich aanmelden voor de toetsing.

Stap 3: De toetsing

Na uitvoeren van de pre-audit en het eventueel in orde brengen van de aangegeven verbeterpunten, dient de kinderboerderij schriftelijk aan te geven klaar te zijn voor de toetsing. Dit kan met het aanmeldformulier voor de toetsingsprocedure op de website. Na aanmelding door de kinderboerderij geeft de SKBN de gegevens door aan de GD. Vervolgens maakt de GD binnen 4-6 weken een afspraak met de contactpersoon van de kinderboerderij voor de

toetsing. Bij de toetsing zal de GD aan de hand van de checklist de toetsing uitvoeren op uw kinderboerderij. Hierbij wordt begonnen met het 'papierwerk' waarna de feitelijke toetsing (terrein, dieren, verblijven etc.) volgt. Zorg er dus voor dat u alle benodigde papieren en eventueel de 'verklaring werkgever' bij de hand heeft. De toetsing zal ongeveer twee tot vier uur kosten.

Na de toetsing

De resultaten van de toetsing worden binnen twee weken door de GD teruggekoppeld aan de SKBN door middel van een afgetekende kopie van de checklist. Als de kinderboerderij voldoet aan alle criteria dan tekent de SKBN mede namens de VMK voor goedkeuring en registreert de kinderboerderij. Als onverhoopt blijkt dat bepaalde zaken niet op orde te zijn tijdens de toetsing, dan krijgt de kinderboerderij (doorgaans) de gelegenheid om dit in orde maken en terug te koppelen aan de SKBN. Na toetsing moet kinderboerderij binnen 3 maanden alles op orde hebben, anders wordt de kinderboerderij afgekeurd.

Stap 4: Registratie

- De kinderboerderij wordt ingeschreven in het register van keurmerkhouders.
- De kinderboerderij ontvangt (per post) van de SKBN het gevelbord en het ondertekende certificaat.
- De kinderboerderij ontvangt digitaal communicatiemiddelen (het logo, een persbericht en achtergrondinformatie over het keurmerk)
- De SKBN vermeldt op de website dat de kinderboerderij het Keurmerk heeft behaald.

Het is mogelijk door de SKBN de uitreiking te laten uitvoeren. Hier worden wel kosten voor in rekening gebracht.

Na het behalen van het keurmerk

Wijzigingen in bedrijfsvoering van de kinderboerderij

Na behalen van het keurmerk moet een kinderboerderij grote wijzigingen in de bedrijfsvoering doorgeven aan de SKBN, indien deze van invloed kunnen zijn op de geldigheid van het keurmerk.

Bijhouden wijzigingen in het Keurmerk

Na het behalen van het Keurmerk kunnen er wijzigingen optreden, bijvoorbeeld door aanpassing van de wet- en regelgeving. De kinderboerderij dient deze wijzigingen zelf door te voeren. De SKBN zal wijzigingen communiceren aan de kinderboerderijen en dit aanpassen in de keurmerkcriteria. Wijzigingen worden gecommuniceerd via de digitale nieuwsbrief, de website van de SKBN en in het Vakblad Kinderboerderijen.

Tussentijdse toets

De kinderboerderij moet ervoor zorgen dat ze, ook na het behalen van de toetsing, blijft voldoen aan de gestelde eisen. De SKBN kan na het behalen van het keurmerk tussentijds een bezoek brengen aan de kinderboerderij. Dit kan (onaangekondigd) op eigen initiatief of naar aanleiding van aanwijzingen dat er iets niet in orde is. De kinderboerderij zal binnen een vastgestelde termijn de mogelijkheid krijgen om zaken op orde te brengen. Mocht dit niet lukken, dan kan dit consequenties hebben voor het behoud van het keurmerk.

Geldigheid Keurmerk Kinderboerderijen

Het Keurmerk is drie jaar geldig. Na drie jaar zal er een hertoets plaatsvinden door een onafhankelijke instantie. Dit is te vergelijken met de toetsing. De kinderboerderij ontvangt hierover tijdig bericht van de SKBN.

Tarieven

Op de website kunt u het tarievenblad vinden waarop alle kosten vermeld staan.

Op de website kunt u deze beschrijving en alle genoemde downloads terugvinden.
www.kinderboerderijen.nl > keurmerk

Definities en veelgebruikte afkortingen

Hieronder vindt u een lijst met definities en veelgebruikte afkortingen die u in het keurmerk tegen zult komen.

Beheerder/ bedrijfsleider	De leidinggevende op de kinderboerderij. In het keurmerk wordt gesproken over 'de beheerder', maar dit kan ook de bedrijfsleider of coördinator zijn.
Beheersvorm	Er kunnen verschillende beheersvormen worden onderscheiden: stichtingen, verenigingen, (zorg)instellingen, gemeenten, particuliere kinderboerderijen, recreatieparken en overige.
Bedrijfsruimte	De plaats waar mensen zich bevinden, zowel publiek als medewerkers (Bv. het kantoor of kantine). Hiermee wordt niet bedoeld: de stallen of verblijven waar dieren worden gehuisvest.
BHV	Bedrijfshulpverlening. De hulp die wordt verleend bij ongewenste gebeurtenissen (brand, eerste hulp bij ongelukken en evacuatie) in een organisatie, die de veiligheid en/ of gezondheid van de werknemers en andere aanwezigen bedreigen.
Biologische agentia	Ziektekiemen, zoals bacteriën, virussen, parasieten, schimmels. Zij kunnen infecties of allergieën veroorzaken.
Controlelijst	Lijst waarop specifieke gegevens ten bate van de HACCP worden bijgehouden, zoals temperatuur van koelapparatuur of houdbaarheid en verpakking van producten (levensmiddelen).
Dierenweide	Zie inleiding. Waar in het keurmerk 'kinderboerderij' staat, kan ook 'dierenweide' worden gelezen
Formulier	Een kant-en-klaar formulier dat u voor uw eigen kinderboerderij kunt invullen. Het is niet verplicht om gebruik te maken van deze formulieren. U mag ook uw eigen formulieren gebruiken.
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren. Dienstverlenend bedrijf dat zich richt op bestrijden en voorkomen van besmettelijke dierziektes door middel van monitoring, onderzoek en diergezondheidsprogramma's.
GWWD	Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren
Code voor hygiëne op kinderboerderijen in Nederland (2004)	Hygiënecode voor kinderboerderijen opgesteld door de NVWa in opdracht van de ministeries van LNV (nu: EL&I) en VWS. De code beschrijft maatregelen om de hygiëne op kinderboerderijen te verbeteren.
I&R	Identificatie & Registratie. Verplicht voor runderen, varkens, geiten en schapen. Het doel hiervan is om bij een besmettelijke dierziekte of bij gevaar voor de volksgezondheid de dieren en hun plaats van herkomst snel te kunnen vinden.
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points. Dit is een risico-inventarisatie van voedingsmiddelen. Met dit systeem worden de risico's in kaart gebracht en wordt beschreven hoe deze gevaren worden beheerst. Het is een preventief systeem dat door bedrijven zelf moet worden uitgevoerd.
Kinderboerderij	Zie inleiding.
NVWa	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. De NVWa houdt toezicht op de naleving van wet- en regelgeving, waaronder de Warenwet.
PBM	Persoonlijke beschermingsmiddelen. Deze moeten gedragen moeten worden om arbeidsrisico's te verkleinen wanneer letsel of lichamelijke (gezondheids)schade niet kan worden uitgesloten. Zij worden toegepast bij gebruik van machines en gereedschap, gevaarlijke stoffen, bij besmettingsgevaar en alle andere situaties/ omstandigheden waarbij kans bestaat op letsel. Voorbeelden zijn: gehoorbescherming, helm, veiligheidsbril, stofmasker, wegwerphandschoenen, veiligheidsschoenen etc.

Plan van Aanpak	Bij de RI&E moet een Plan van Aanpak (PVA) worden gemaakt. Hierin staat aangegeven binnen welke termijn concrete maatregelen genomen worden tegen de geïnventariseerde risico's en wat deze maatregelen opleveren. Tevens wordt in dit plan opgenomen wie voor welke onderdelen verantwoordelijk is en welk budget hiervoor nodig is.
Schoonmaakschema	Onderdeel van het HACCP. Per afdeling (b.v. keuken, kantine, toiletten) dient een reinigings- en desinfectieschema aanwezig te zijn. Door middel van schema's wordt aangegeven wanneer en op welke wijze iets schoongemaakt dient te worden. Zodra dit gedaan is, kan dit worden afgetekend.
RI&E	Risico Inventarisatie en Evaluatie. Het maken van een RI&E is verplicht voor alle werkgevers. Het is een inventarisatie van de gevaren binnen een bedrijf met betrekking tot de veiligheid, de gezondheid en het welzijn van de werknemers (en derden).
Risicogroepen	Een groot deel van de bezoekers van kinderboerderijen behoren tot de klassieke risicogroepen (de zogenaamde YOPI's: Young, Old, Pregnant and Immuno-compromised). Dit wil zeggen: jonge kinderen, oudere mensen, zwangere vrouwen en mensen met een verminderde weerstand (als gevolg van een ziekte of een bepaald medicijn gebruik). Zij zijn vatbaarder voor het oplopen van een zoönose. Daarnaast kunnen de gevolgen van een besmetting groter zijn.
Stagiair(e)	Medewerker die in het kader van een opleiding ervaring komt opdoen met de werkzaamheden op de kinderboerderij. Waar in het keurmerk 'vrijwilliger' staat, kan met betrekking tot de arbeidsomstandigheden meestal ook stagiair(e) worden gelezen.
SKBN	Stichting Kinderboerderijen Nederland
Verklaring werkgever	Indien de kinderboerderij onderdeel is van een grotere organisatie, bijvoorbeeld een (zorg)instelling of gemeente, dan kunnen bepaalde onderdelen uit het keurmerk organisatiebreed geregeld zijn. In dit geval is een ondertekende verklaring van de werkgever/ verantwoordelijke voldoende. Hiermee verklaart deze dat dit criterium voldoet aan de vereisten van het keurmerk.
VMK	Vakgroep Medewerkers Kinderboerderijen
Vrijwilliger	Een persoon die niet beroepshalve en op vrijwillige basis werkzaamheden verricht voor een organisatie of een instelling zonder dat hij daarvoor een reële arbeidsvergoeding ontvangt.
Quarantaine	Het tijdelijk afzonderen van zieke diere of nieuwe dieren van soortgenoten (en publiek) met als doel de kans op besmetting met een dierziekte te voorkomen of te beperken.
Zoönosen	Ziektes die door dieren (op natuurlijke wijze) kunnen worden overgebracht op mensen. Mogelijke besmettingswegen: direct contact met besmette dieren, via mest, speeksel, bloed en materialen/ strooisel waarmee het dier in contact is geweest. Daarnaast is overdracht mogelijk via dierlijke producten (vlees, eieren, zuivel, wol etc.) en via insecten (teken).

Toelichting hoofdstuk 1: Organisatie

Het hoofdstuk 'organisatie' heeft als doel inzicht te krijgen in de organisatie van de kinderboerderij. Hoe zit de kinderboerderij organisatorisch in elkaar en wat zijn de doelstellingen van de kinderboerderij? En heeft de kinderboerderij de juiste vergunningen? Dat zijn enkele vragen die duidelijk worden na het invullen van dit hoofdstuk.

	Criterium	**Pagina**
1.1	Zijn alle bedrijfsgegevens bekend?	3
1.2	Zijn de missie, visie, doelgroepen en doelstellingen van de kinderboerderij omschreven?	4
1.3	Volgt de kinderboerderij de procedure m.b.t. klachten en verbetervoorstellen?	5
1.4	Is de kinderboerderij ingeschreven bij de Kamer van Koophandel of is op een andere manier de rechtspersoon geregeld?	6
1.5	Zijn door de lokale overheid de juiste vergunning(en) verleend en/ of is er een melding van gedaan?	7

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	**Bijlage**	**Formulier**
1.1	Algemene bedrijfsinformatie	-	F1 - 1
1.2	Beschrijving van de missie, visie, doelgroep en doelstellingen	B1 - 1	F1 - 2
1.3	Klachten- en verbeterformulier Evt. uitwerking klachten en verbeterpunten	- -	F1 - 3 F0 - 3
1.4	Inschrijving Kamer van Koophandel, of aanwezigheid van statuten, of Verklaring gemeente	B1 - 2 -	- F0 - 3
1.5	Milieumelding of vergunning, gebruiksmelding of vergunning, of Verklaring werkgever	B1 - 3 -	- F0 -3

Feitelijke toetsing

Niet van toepassing op dit hoofdstuk

1.2 Zijn de missie, visie, doelgroepen en doelstellingen van de kinderboerderij omschreven?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent organisatie.

Toetsing
- Document met daarin de missie, visie, doelgroep en doelstellingen van de kinderboerderij

Bijlagen
B1 - 1

Formulier
F1 - 2

De missie is als het ware het bestaansrecht van een organisatie. De missie is de opdracht die de organisatie zich stelt. De visie is het beeld dat de organisatie heeft over wat zij wil doen om haar missie uit te voeren. Door de missie, visie, doelgroepen en doelstellingen te omschrijven wordt richting gegeven aan de activiteiten. Dit kan een onderdeel zijn van het beleidsplan.

Onderstaande punten dienen omschreven te worden:

- Missie kinderboerderij
  De missie geeft beknopt antwoord op de vragen: Wie zijn wij? / Wat doen wij? / Waarom doen wij het?/ Waar doen wij het? / Hoe doen wij het? en Voor wie doen wij het?

- Visie kinderboerderij
  De visie geeft beknopt antwoord op de vragen: Wat is ons toekomstbeeld? / Wat zijn onze lange termijn ambities? / Wat willen we bereiken? / Waar staan we voor? / Wie willen we zijn en wat is essentieel in onze houding en waar geloven we in?

- Hoofddoelstelling
  Als een kinderboerderij een stichting of vereniging is, dan is zij in het bezit van statuten. In de statuten wordt het algemene doel van de organisatie beschreven.

- Subdoelstelling(en)
  De hoofddoelstelling kan worden onderverdeeld in subdoelstellingen. Deze moeten SMART geformuleerd worden. Dat wil zeggen: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden zijn.

- Doelgroep(en)
  Een doelgroep is de groep mensen waarvoor de kinderboerderij het doet. Bijvoorbeeld: kinderen, ouderen, mensen met een verstandelijke beperking.

Toelichting hoofdstuk 2: Personeel en Arbo

In dit hoofdstuk wordt alles rondom personeel en de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) behandeld. Dit hoofdstuk richt zich met name op de medewerkers en de arbeidsomstandigheden. Dat zijn de betaalde personeelsleden in dienst, maar kunnen ook vrijwilligers of stagiaires zijn. Er is een aparte toelichting over vrijwilligers en arbo.

	Criterium	**Pagina**
2.1	Heeft de kinderboerderij de organisatiestructuur omschreven?	12
2.2	Is er een vakbekwaam beheerder en zijn van alle functies functieprofielen opgesteld en aanwezig?	13
2.3	Zijn de verschillende overlegstructuren omschreven?	14
2.4	Zijn de huisregels – en de regels ten aanzien van arbeidsomstandigheden – die gehanteerd worden op de kinderboerderij omschreven?	15
2.5	Houdt de kinderboerderij van de medewerkers en relevante vrijwilligers een personeelsdossier bij?	16
2.6	Is het opleidingsbeleid omschreven?	17
2.7	Heeft de kinderboerderij een introductieprogramma voor nieuwe medewerkers opgesteld?	18
2.8	Heeft de kinderboerderij een risico-inventarisatie en -evaluatie?	19
2.9	Is er een plan van aanpak aanwezig behorende bij de risico-inventarisatie en -evaluatie?	20
2.10	Voldoet de kinderboerderij aan de gestelde eisen omtrent bedrijfshulpverlening?	21
2.11	Heeft de kinderboerderij een persoon aangewezen als preventiemedewerker?	22
2.12	Is de kinderboerderij aangesloten bij een arbodienst of kerndeskundige?	23
2.13	Wordt er een verzuimbeleid op de kinderboerderij gehanteerd?	24
2.14	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent werk- en rusttijden?	25
2.15	Wordt er een beleid m.b.t. omgangsvormen en ongewenste gedragingen op de kinderboerderij gehanteerd?	26
2.16	Heeft de kinderboerderij procedures opgesteld m.b.t. accidenten bij personeel?	27
2.17	Zijn er (preventieve) maatregelen omtrent personeel (risicogroepen) getroffen en omschreven?	28
2.18	Wordt aan medewerkers voorlichting en instructies gegeven over hun arbeidsomstandigheden?	29
2.19	Worden maatregelen genomen m.b.t. fysieke belasting en worden medewerkers voorgelicht?	30
2.20	Worden medewerkers geïnstrueerd over het werken met gereedschap, apparatuur en machines en zijn er (preventieve) maatregelen getroffen om risico's te minimaliseren?	31
2.21	Is er werkkleding en zijn de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen in voldoende mate aanwezig en worden die gebruikt?	32
2.22	Wordt aan medewerkers voorlichting en instructies gegeven m.b.t. hygiëne en biologische agentia?	33
2.23	Hebben alle relevante medewerkers een aanbod van vaccinatie gehad?	34

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	**Bijlage**	**Formulier**
2.1	Organogram van de organisatie	B2 - 1	-
2.2	Omschrijving functieprofielen	-	-
2.3	Omschrijving overlegstructuren	B2 - 2	F2 - 1
	Notulen en evt. agenda	-	-
2.4	Huisregels	B2 - 3	F2 - 2
	Bereikbaarheidslijst	-	F2 - 3
	Lijst ontvangst instructies en protocollen/ voorlichting	-	F2 - 4
2.5	Personeelsdossier	-	F2 - 5 of F0 - 3

2.6	Opleidingsbeleid medewerkers op schrift Evt. voortgangsevaluatie	- -	F0 - 3 -
2.7	Introductieprogramma	B2 - 3	F2 - 6
2.8	RI&E Verslag overleg met belanghebbenden over RI&E	- -	F2 - 7 -
2.9	Plan van aanpak getoetst door een arbodeskundige (indien er sprake is van medewerkers in loondienst) Verslag overleg met belanghebbende medewerkers	- -	- -
2.10	Aanwijzingsbrief BHV'ers Bewijs van scholing BHV'ers	- B2 - 4	- -
2.11	Aanwijzingsbrief preventiemedewerker	-	F0 - 3
2.12	Contract arbeidsdeskundige Bewijs van aansluiting bij arbodienst of kerndeskundige	- -	F0 - 3 F0 - 3
2.13	Op schrift gestelde regels met betrekking tot verzuim e.d. Registratie ziekteverzuim Aanstellingsbrief verantwoordelijke	B2 - 5 - -	F0 - 3 - -
2.14	Werk- en rusttijden opgenomen in de huisregels Werkrooster Werk- en rusttijden voldoen aan genoemde eisen	B2 - 6 - -	- -
2.15	Op schrift gesteld beleid m.b.t. omgangsvormen en gedrag Verklaring Omtrent Gedrag	B2 - 3, B2 - 7	F0 - 3
2.16	Registratieformulier accidenten en (bijna) ongevallen Op schrift gestelde werkwijze in het geval van accidenten	B2 - 8	F2- 8
2.17	Op schrift gestelde voorlichting omtrent risico's en (preventieve) maatregelen m.b.t. de risicogroepen Zwangerschapsprotocol	B2 - 9 B3 - 4 B3 - 5	-
2.18 2.19 2.20	Ondertekende deelnemerslijst voorlichting en instructies, of op schrift gestelde voorlichting en instructies	B2 - 10	F2 - 4
2.20	Bewijs kwalificatie personeel Onderhoudsplan / onderhoudsboek gereedschap, apparatuur en machines	- -	- -
2.21 2.22	Ondertekende deelnemerslijst voorlichting en instructies, of op schrift gestelde voorlichting en instructies	B2 - 10, B3-1	F2 - 4
2.23	Ondertekende huisregels (met opname aanbod vaccinatie)	B2 - 3	F2 - 4

Feitelijke toetsing

- Er is tijdens openingstijden minimaal één verantwoordelijke beschikbaar die voldoet aan de gestelde beroepscompetenties (vakbekwaam beheerder)
- Minimaal één gevulde verbandtrommel + de plaats van de verbandtrommel is met een bord aangegeven
- De gifwijzer
- Handenwasgelegenheid + informatie(borden) rondom handen wassen
- Tilhulpmiddelen (indien van toepassing)
- Karren bij duw- en trekkrachten (indien van toepassing)
- Er zijn doelmatige stoelen beschikbaar voor zittend werk (indien van toepassing)
- Gereedschap, apparatuur en machines zijn voorzien van CE-markering en keuringssticker (indien aanwezig)
- De functies van de bedieningsmiddelen van machines zijn duidelijk aangegeven, goed zichtbaar en goed bereikbaar (indien aanwezig)
- Persoonlijke beschermingsmiddelen
- Werkkleding (zoals overalls, laarzen)

Algemene informatie: Vrijwilligers en de arbeidsomstandighedenwet (arbowet)

De Arbowet geeft de rechten en plichten aan van zowel werkgever als werknemer op het gebied van arbeidsomstandigheden. De Arbowet geldt overal waar arbeid wordt verricht. Niet alleen bij bedrijven, maar ook bij verenigingen of stichtingen. De arbowet is sinds 2007 in beginsel niet meer van toepassing op vrijwilligers. Hierop zijn een aantal uitzonderingen.

Definitie vrijwilliger

Een vrijwilliger is een persoon die niet beroepshalve en op vrijwillige basis werkzaamheden verricht voor een organisatie of een instelling zonder dat hij daarvoor een reële arbeidsvergoeding ontvangt. Ook stagiaires vallen hieronder.

Voor organisaties die werken met vrijwilligers geldt:

- Bij aanwezigheid ernstige risico's zijn arbovoorschriften wel van toepassing
- Voor vrijwilligers die behoren tot de kwetsbare groepen gelden aanvullende voorschriften
- Vrijwilligersorganisaties zijn op basis van hun zorgplicht verantwoordelijk en aansprakelijk voor veilige en gezonde werkomstandigheden voor hun vrijwilligers

Ernstige risico's

Arbovoorschriften blijven wel van toepassing als er sprake is van ernstige risico's voor de gezondheid en veiligheid van de vrijwilligers. Ernstige risico's (mogelijk van toepassing op een kinderboerderij) voor vrijwilligers zijn:

- werken met gevaarlijke stoffen en biologische agentia
- werken op hoogte (boven de 2,5 meter)
- werken met grote fysieke belasting (incl. het werken onder hoge druk)
- werken met geluidsbelastingen (boven 85 dB)
- werken met onveilige en niet deugdelijke arbeidsmiddelen

Aanvullende voorschriften voor kwetsbare groepen

Onder kwetsbare groepen wordt door de arbo verstaan: Jongeren onder de 18 jaar, zwangere vrijwilligers en vrouwen die borstvoeding geven. Voor deze groepen gelden een aantal aanvullende voorschriften. Zij mogen niet worden blootgesteld aan een aantal gevaarlijke stoffen. Daarnaast voeren zij geen risicovolle handelingen uit en/ of moeten bij risicovolle werkomstandigheden altijd begeleiding krijgen. Zwangere vrouwen en jonge moeders die hun baby borstvoeding geven, moeten voldoende gelegenheid hebben om te rusten. In het arbeidstijdenbesluit zijn ook regels opgenomen omtrent de werktijden van vrijwilligers jonger dan 18 jaar.

Veilige en gezonde werkomstandigheden

In het algemeen komt dit er op neer dat vrijwilligers veilige toegang tot de werkplek hebben en deze, ook in geval van nood, veilig kunnen verlaten. De werkplek is zodanig ingericht dat er veilig gewerkt kan worden en dat er voorlichting en veiligheidsinstructies worden gegeven zodat materiaal en werktuigen veilig gebruikt worden. Ook de aanwezigheid van persoonlijke beschermingsmiddelen vallen hieronder. Om geen onnodige risico's te lopen, is het verder belangrijk om ook de duur van het vrijwilligerswerk in de gaten te houden. Vrijwilligers die immers lange tijd achter elkaar voor de organisatie in touw zijn, kunnen steken laten vallen waardoor zij de veiligheid in gevaar kunnen brengen.

Keurmerk kinderboerderijen en vrijwilligers

In hoofdstuk 2 wordt aangegeven wat wel en niet van toepassing is voor vrijwilligers. Dit is aangegeven voor vrijwilligers in het algemeen en waar van toepassing voor kinderboerderijen die alleen met vrijwilligers werken. Dit is aangegeven per criterium waarvoor de arbowet geldt.

Meer informatie:

www.arboportaal.nl > vrijwilligers
www.movisie.nl

2.8 Heeft de kinderboerderij een risico-inventarisatie en -evaluatie?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet:
- Inventarisatie en evaluatie van risico's Artikel 5
- Voorkoming en beperking van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken, artikel 6
- Voorlichting en onderricht, artikel 8

Arbeidsomstandighedenbesluit:
- Artikel 2b en 2.14b

Toetsing
- Een actuele op schrift gestelde RI&E
- Verslag overleg met medewerkers en belanghebbenden over de RI&E (bijv. getekende notulen van de vergadering)

Bijlagen
-

Formulier
F2 - 7

Relevante websites
Achtergrondinformatie en stappenplan voor het uitvoeren van RI&E: www.rie.nl

Het arbeidsomstandighedenbeleid moet gebaseerd zijn op een goed inzicht in de risico's die zich bij de arbeid voordoen. Een risico is de kans dat een bepaald gevaar optreedt met schadelijk effect op veiligheid of gezondheid. Een risico inventarisatie & en evaluatie (RI&E) omvat daarom een inventarisatie van de gevaren die zich kunnen voordoen en een evaluatie van de risico's. Dat is een schatting van de kans dat een gevaar optreedt.

Het opstellen van een RI&E is wettelijk verplicht voor werkgevers waardoor risico's voor medewerkers en derden (waaronder bezoekers) worden vastgesteld en beheerst.

Het doel van het RI&E:
- Compleet betrouwbaar en actueel inzicht krijgen in de mate waarin er rekening wordt gehouden met de arbeidsomstandigheden in het bedrijf.
- Inzicht krijgen in de gevaren en risico's met betrekking tot veiligheid, gezondheid en welzijn, waaraan de medewerkers worden blootgesteld. Ook speciale risico's voor werknemers jonger dan 18 jaar en voor zwangere werkneemsters worden in een RI&E beschreven.

Bedrijven die minder dan 40 uur per week betaalde arbeid laten verrichten én gebruik maken van een erkend RI&E-instrument, zijn vrijgesteld van de verplichting zich bij de RI&E te laten ondersteunen door een gecertificeerde deskundige of Arbodienst. Het maken van een RI&E is echter wel verplicht. Deze vrijstelling geldt ook voor organisaties die uitsluitend met vrijwilligers werken of in ieder geval voor ten hoogste 40 uur per week betaalde arbeid laten verrichten. Werkgevers die meer dan 40 uur per week betaalde arbeid laten verrichten door maximaal 25 werknemers zijn ook vrijgesteld zich bij de RI&E te laten bijstaan door een gecertificeerde deskundige of door een Arbodienst. Daarbij geldt dan wel dat de RI&E is gemaakt met een RI&E-instrument dat in de sector-cao is afgesproken en de cao-partijen moeten dat instrument door tenminste één arbodeskundige hebben laten toetsen. Deze vrijstellingen zijn opgenomen in het Arbobesluit.

Concept branche RI&E voor kinderboerderijen
Via de SKBN is een concept branche RI&E voor kinderboerderijen beschikbaar. Dit is een goede leidraad voor de uitvoering van de RI&E op een kinderboerderij. Het is echter geen erkend RI&E instrument. Dit betekent dat de kinderboerderij bij gebruik hiervan zich altijd moeten laten bijstaan door een arbodeskundige.

Actuele RI&E
De RI&E dient te worden aangepast bij ingrijpende wijzigingen aan werkmethoden, werkomstandigheden of gebruikte techniek, zoals een ingrijpende verbouwing of ingrijpende wijzigingen in werknemerstaken.
Ook als nieuwe oplossingen beschikbaar komen op het gebied van techniek, bedrijfsgezondheidszorg, ergonomie of arbeids- en bedrijfskunde, moet de RI&E daarop worden aangepast. Een richtlijn voor het herzien van de RI&E is om de 4-5 jaar.

Kinderboerderijen met alleen vrijwilligers
Voor kinderboerderijen die alleen met vrijwilligers werken is het opstellen van een RI&E voor het behalen van het keurmerk een verplicht onderdeel.

2.9 Is er een plan van aanpak aanwezig behorende bij de risico-inventarisatie en -evaluatie?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet:
- Inventarisatie en evaluatie van risico's Artikel 5
- Voorkoming en beperking van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken, artikel 6
- Voorlichting en onderricht, artikel 8

Arbeidsomstandighedenbesluit:
- Artikel 2.5b en 2.14b

Toetsing
- Actueel plan van aanpak aanwezig
- Plan van aanpak getoetst door een arbodeskundige
- Verslag overleg met belanghebbende medewerkers

Bijlagen
-

Formulier
-

Het is verplicht bij de RI&E een plan van aanpak te maken. In een plan van aanpak staat aangegeven welke maatregelen zullen worden genomen in verband met de gekozen risico's, en binnen welke termijn deze maatregelen zullen worden getroffen. Het plan van aanpak is een onderdeel van de RI&E. Uit dit plan van aanpak komen de punten naar voren die als eerste de aandacht verdienen bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden.

Het plan stelt een tijdslimiet waarin deze punten verbeterd moeten gaan worden. Tevens wordt in dit plan opgenomen wie voor welke onderdelen verantwoordelijk is en welk budget hiervoor nodig is.

De kinderboerderij moet het plan laten controleren door een deskundige, bijvoorbeeld een arbodeskundige. Ook moet het plan worden besproken met het medezeggenschapsorgaan of, als die er niet is, de belanghebbende medewerkers.

Actueel plan van aanpak
Het plan van aanpak zal bijgesteld moeten worden nadat bepaalde zaken zijn uitgevoerd of wanneer het RI&E wordt aangepast. Het plan van aanpak dient steeds actueel gehouden te worden.

Kinderboerderijen met alleen vrijwilligers
Voor kinderboerderijen die alleen met vrijwilligers werken is het maken van een RI&E en bijbehorend plan van aanpak voor het behalen van het keurmerk een verplicht onderdeel.

2.10 Voldoet de kinderboerderij aan de gestelde eisen omtrent bedrijfshulpverlening?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet:
- Melding en registratie van arbeidsongevallen en beroepsziekten Artikel 9
- Deskundige bijstand op het gebied van bedrijfshulpverlening, artikel 15

Toetsing
- Aanwijzingsbrief BHV'ers
- Bewijs van scholing (bv. kopie pasje)

Feitelijke toetsing:
- Minimaal één gevulde en herkenbare verbandtrommel
- De plaats van de verbandtrommel is met een bord aangegeven
- Gifwijzer

Bijlagen
B2 - 4

Formulier
-

Relevante websites
www.ehbo.nl
www.gifwijzer.nl

Bedrijfshulpverlening (BHV)
De werkgever moet zich laten bijstaan door een of meerdere bedrijfhulpverleners. Zij verlenen bijstand voor de volgende taken:
- Het verlenen van eerste hulp bij ongevallen
- Het beperken en het bestrijden van brand en het beperken van de gevolgen van ongevallen
- Het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of het terrein

Aantal BHV'ers
Als basis voor de beoordeling van het aantal benodigde BHV'ers geldt de RI&E. De werkgever maakt naar aanleiding van de RI&E zelf een inschatting van het benodigde aantal BHV'ers voor zijn bedrijf.
Tot 50 werknemers/aanwezigen (ook bezoekers) moet minimaal één BHV-er aanwezig zijn. Er dient dus altijd minimaal één BHV'er aanwezig te zijn (tijdens de gangbare werktijden en openingsuren) op de kinderboerderij.

BHV-opleiding en geldigheid
De opleiding dient afgestemd te zijn op de risico-inventarisatie. Als gewerkt wordt met mensen met een beperking en/ of niet-zelfredzame personen dient de BHV-er een aanvullende opleiding te hebben voor ongevallen met mensen met een beperking. De BHV'ers dienen in bezit te zijn van een geldig BHV-diploma. Het BHV-diploma is 1 jaar geldig. Bij onvoorziene omstandigheden geldt een uitloop van 3 maanden. Om het diploma geldig te houden moet jaarlijks een herhaling gevolgd worden.

Verbandtrommel
Er dient minimaal één verbandtrommel aanwezig te zijn met daarin de juiste minimale inhoud (zie bijlage). Het raadzaam om een verbandtrommel te plaatsen op werkplekken waar de ongevalrisico's het hoogst zijn (bijv. werkruimtes, stallen) en een tweede op een centrale plek (bijv. kantine, kantoor). De verbandtrommel dient jaarlijks gecontroleerd te worden op verloopdata. Na ieder gebruik dient de verbandtrommel te worden bijgevuld.

Gifwijzer
De gifwijzer bevat informatie over een groot aantal giftige stoffen en toont foto's van giftige planten. Hierop staat informatie over eerste hulp aan kinderen bij inname van deze stoffen. Vanwege de meest recente informatie moet de gifwijzer van na 2007 zijn. De gifwijzer is te verkrijgen bij de apotheek of via www.gifwijzer.nl

Brandblusmiddelen
Brandblusmiddelen dienen aanwezig te zijn en gekeurd. Dit is opgenomen in de criteria in hoofdstuk 7.

Kinderboerderijen met alleen vrijwilligers
Voor kinderboerderijen die alleen met vrijwilligers werken zijn de bovenstaande eisen omtrent BHV-ers, verbandtrommel, gifwijzer en brandblusmiddelen een verplicht onderdeel voor het keurmerk.

2.13 Wordt er een verzuimbeleid op de kinderboerderij gehanteerd?

Doelstelling
De kinderboerderij hanteert een verzuimbeleid.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet:
- Maatwerkregeling aanvullende deskundige bijstand bij specifieke taken op het gebied op het gebied van preventie en bescherming Artikel 14
- Vangnetregeling aanvullende deskundige bijstand op het gebied van preventie en bescherming Artikel 14a
- Regeling procesgangs eerste en tweede ziektejaar, artikel 2 t/m 7

Toetsing
- Op schrift gestelde regels met betrekking tot verzuim e.d.
- Registratie ziekteverzuim
- Aanstellingsbrief verantwoordelijke , of
- Verklaring werkgever

Bijlagen
B2 - 5

Formulier
F0 - 3

Relevante websites
www.arboportaal.nl

Bedrijven zijn verplicht een ziekteverzuimbeleid te voeren. De afspraken die met de arbodienst of arbodeskundigen worden gemaakt, dienen schriftelijk te worden vastgelegd. De afspraken gaan over concrete regels voor verzuim, controle, begeleiding en sancties vast te leggen en aan de medewerkers kenbaar te maken.

Kinderboerderijen moeten voldoen aan de volgende eisen:
- Op schrift gestelde regels met betrekking tot verzuim e.d.
- Bekendmaken van regels omtrent verzuim e.d.
- Registratie van ziekteverzuim
- Evalueren oorzaken ziekteverzuim

In de regels dient aandacht geschonken te worden aan:
- het wegnemen van verzuimoorzaken (ook van individuele werknemers)
- wijze van ziekmelden door werknemers
- wijze van beter melden door werknemers
- het begeleiden van zieke werknemers
- de rechten en plichten bij zieke en re-integratie in het bedrijf
- de rol van de arbodienst en/of bedrijfsarts

De medewerkers moeten deze regels op schrift hebben ontvangen en getekend voor ontvangst. Het voeren van het verzuimbeleid is alleen verplicht bij medewerkers in loondienst. Kinderboerderijen kunnen voor vrijwilligers hun eigen invulling hieraan geven. Wel is het belangrijk dat vrijwilligers het melden als hun ziekte het (mogelijke) gevolg is van een zoönose.

Voor kinderboerderijen met medewerkers in loondienst wordt aanbevolen een ziekteverzuimverzekering af te sluiten.

<u>Kinderboerderijen met alleen vrijwilligers</u>
Dit is niet verplicht voor kinderboerderijen die niet werken met personeel in loondienst.

<u>Verklaring werkgever</u>
Indien dit criterium binnen de organisatie geregeld is, is een ondertekende verklaring van de verantwoordelijke voldoende. Hiermee verklaart de werkgever dat dit voldoet aan de vereisten van het keurmerk.

2.17 Zijn er (preventieve) maatregelen omtrent personeel (risicogroepen) getroffen en omschreven?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet:
- Voorkomen van gevaar voor derden Artikel 10
- Voorlichting en onderricht, artikel 8

Arbeidsomstandighedenbesluit:
- Artikel 1.36, 1.37 en 1.42
- Artikel 3.47
- Artikel 4.109

Toetsing
- Op schrift gestelde voorlichting omtrent risico's en (preventieve) maatregelen ten aanzien van personeel en risicogroepen
- Zwangerschapsprotocol

Feitelijke toetsing
- Handenwasgelegenheid
- Informatiebord (handenwasbord)

Bijlagen
B2 - 9
B3 - 4
B3 - 5

Formulier
-

Meer informatie
Het handenwasbord is te downloaden via www.kinderboerderijen.nl

De kinderboerderij moet het werk zo inrichten dat het geen negatieve invloed heeft op de gezondheid en veiligheid van het personeel, vrijwilligers en specifiek de risicogroepen. In de RI&E worden (preventieve) maatregelen voor risicogroepen beschreven.

Voorlichting
Het verlagen van de infectiedruk op de kinderboerderijen door een goed hygiënemanagement is van groot belang. Zo mag niet gegeten, gedronken of gerookt worden tijdens de verzorging van de dieren. Personeel en vrijwilligers (specifiek de risicogroepen) dienen op de hoogte te worden gebracht van de risico's en de maatregelen die getroffen zijn. Dit moet ook schriftelijk te zijn vastgelegd.

Zwangerschapsprotocol
Voor zwangere vrouwen dient er een zwangerschapsprotocol aanwezig te zijn. Hierin is informatie opgenomen over werkomstandigheden, rusttijden en voorkomen van risico's. Waar nodig moeten de werkzaamheden worden aangepast.

Handenwasgelegenheid voor personeel
Persoonlijke hygiëne is zeer belangrijk, zeker op de kinderboerderij. Het is belangrijk dat hiervoor voldoende faciliteiten aanwezig zijn en dat deze in goed functionerende staat verkeren.

De handenwasgelegenheid moet aan de volgende eisen voldoen.
- De handenwasgelegenheid moet voorzien zijn van stromend water, vloeibare zeep/ desinfecteermiddel, wegwerpdoekjes (voorkeur)/ warmeluchtdroger.
- De handenwasgelegenheid wordt goed schoongehouden.

Informatiebord
Medewerkers en vrijwilligers moeten erop gewezen worden regelmatig hun handen te wassen. Dit kan door middel van het handenwasbord. Het informatiebord (handenwasbord) is (minimaal) voorzien van de volgende tekst:

> Was je handen met water en zeep:
> - Nadat je de dieren hebt geaaid
> - Voordat je gaat eten
> - Voordat je met je handen je gezicht of mond aanraakt
>
> Let op: eten en drinken mag alleen op de daarvoor aangewezen plaatsen en niet in de dierenweiden
>
> Net als alle mensen, dragen ook alle dieren altijd ziektekiemen bij zich. En net zoals het mogelijk is dat mensen een infectie oplopen via een ander is het ook mogelijk dat dit gebeurt via dieren. Een besmetting kan worden overgedragen door aaien en knuffelen, maar ook via mest op de grond. Hoewel de risico's op besmetting gering zijn, zijn met name jonge kinderen en senioren gevoelig voor bepaalde ziektekiemen.

Toelichting hoofdstuk 3: Hygiëne en veiligheid voor publiek

Dit hoofdstuk richt zich op maatregelen ten behoeve van de hygiëne en veiligheid. Ook op het verkleinen dan wel voorkomen van een uitbraak van een dierziekte (waaronder zoönosen) op de kinderboerderij. Dit is met name gericht op het publiek. Maatregelen voor personeel en dieren wordt in de betreffende hoofdstukken besproken.

	Criterium	**Pagina**
3.1	Heeft de kinderboerderij de (mogelijk) aanwezige zoönosen en besmettingswegen geïnventariseerd en gedocumenteerd?	37
3.2	Wordt er een hygiënebeleid op de kinderboerderij gehanteerd?	38
3.3	Wordt op de juiste wijze voorlichting gegeven aan bezoekers en is er beleid omtrent ongewenst gedrag?	39
3.4	Zijn er (preventieve) maatregelen omtrent bezoekers (risicogroepen) getroffen en omschreven?	40
3.5	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent handenwasfaciliteiten m.b.t. publieksveiligheid?	41
3.6	Wordt het vuile en schone weg principe op de kinderboerderij gehanteerd?	42
3.7	Heeft de kinderboerderij procedures opgesteld m.b.t. accidenten bij publiek?	43
3.8	Wordt het gebouw (de gebouwen) goed onderhouden en schoongemaakt?	44
3.9	Is er een preventie- en bestrijdingsplan aanwezig voor plaagdieren en andere organismen?	45

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	**Bijlage**	**Formulier**
3.1	Overzicht van zoönosen en besmettingswegen	B3 - 1	-
3.2	Aanwezigheid hygiënecode voor kinderboerderijen	B3 - 2	-
3.3	Op schrift gestelde werkwijze in geval van ongewenst gedrag bezoekers	B3 - 3	-
3.4	Op schrift gestelde voorlichting omtrent risico's en (preventieve) maatregelen ten aanzien van bezoekers (risicogroepen)	B3 - 4	-
3.5	Handenwasgelegenheid	B3 - 5	-
3.6	-	-	-
3.7	Werkwijze rondom accidenten bij publiek Bereikbaarheidslijst	B2 - 8	F0 - 3 F2 - 3
3.8	-	-	-
3.9	Preventie- en bestrijdingsplan voor plaagdieren, of bewijs van opdrachtbevestiging bij uitbesteding (bijv. bij de gemeente)	-	F0 - 3

Feitelijke toetsing

- De kinderboerderij is schoon en opgeruimd
- Voldoende en duidelijk aangegeven afvalbakken
- De drink- en voerbakken zijn schoon en vrij van mest en buiten het bereik van bezoekers geplaatst
- Aparte, schone en mestvrije eetgelegenheid, ontoegankelijk voor dieren
- Schoenen- / laarzenborstel(s)
- De houdbaarheidsdatum van voer is niet verstreken
- Voeders liggen droog en zijn vrij van aanwijzingen van schimmels
- De voedercontainer(s)/ opslag is herkenbaar en staat op een verharde ondergrond
- Bezoekers hebben aantoonbaar geen toegang tot mestopslag, opslag van kadavers en de quarantaineruimte(s).
- Huisregels voor bezoekers
- Centraal informatiebord voor bezoekers
- Informatieborden bij risicovolle plaatsen
- Waarschuwingsbord voor zwangere vrouwen
- Handenwasfaciliteiten
- Informatiebord 'handen wassen'
- Looproutes van en naar het bedrijfsgebouwen/ stallen en mestopslag zijn verhard
- De afwatering is dusdanig dat er bij regenval geen water de stal of voorruimte in kan lopen
- Borden, en/of plattegrond (indien van toepassing voor de schone weg - vuile weg)
- Het gebouw is goed onderhouden
- Het interieur is goed schoongemaakt
- Voerresten zijn opgeruimd
- Voer is opgeslagen in afsluitbare tonnen/ bakken
- Rommel en afval is opgeruimd
- De gebouwen zijn vrij van gaten en kieren
- De stallen zien er schoon uit

3.1 Heeft de kinderboerderij de (mogelijk) aanwezige zoönosen en besmettingswegen geïnventariseerd en gedocumenteerd?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenbesluit:
Artikel 4.85 en 4.86

Code voor hygiëne op kinderboerderijen

Toetsing
- Overzicht van zoönosen en overige overlast veroorzakende micro-organismen
- Overzicht van besmettingswegen

Bijlagen
B3- 1

Formulier
-

Relevante websites
www.ziekdoordier.nl

Zoönosen zijn ziektes die van dier op mens kunnen overgaan. Door het in kaart brengen van mogelijk (aanwezige) zoönosen die kunnen voorkomen op de kinderboerderij en de besmettingswegen, kunnen maatregelen genomen worden om de overdracht hiervan zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen.

Inventarisatie zoönosen
Kinderboerderijen zijn verplicht om een inventarisatie te maken van de mogelijk aanwezige zoönosen en biologische agentia. Dit zijn bacteriën, virussen, parasieten, schimmels, gisten en genetisch gemodificeerde dieren (classificatie 2 of hoger), behalve die waarvan het onwaarschijnlijk is dat het bij de mens ziekte kan veroorzaken.

Het verdient de voorkeur de inventarisatie van zoönosen per diercategorie in kaart te brengen. Op de website van het RIVM (www.ziekdoordier.nl > Zoönosen op een rij) is specifieke informatie opgenomen over zoönosen per diercategorie. Ook in de hygiënecode voor kinderboerderijen zijn een aantal zoönosen beschreven.

Besmettingswegen
Besmetting is mogelijk door direct of indirect contact met dieren, mest of materialen. De kinderboerderij dient in kaart te brengen welke mogelijke besmettingswegen aanwezig zijn.

<u>Inventarisatie zoönosen en besmettingswegen</u>
In deze inventarisatie dient te worden opgenomen:
- Overzicht van zoönosen en andere overlast veroorzakende micro-organismen die mogelijk kunnen voorkomen op de kinderboerderij en de ziekten die men erdoor kan oplopen.
- Overzicht van de mogelijke besmettingswegen.

<u>Actueel houden</u>
Door ontwikkelingen op het gebied van dierziekten en bijvoorbeeld met de komst van nieuwe dieren of materialen kunnen nieuwe besmettingswegen ontstaan of bestaat er een kans op insleep van ziektes. Daarom dient de inventarisatie indien nodig geactualiseerd worden.

<u>Voorlichting (zoönosenprotocol)</u>
De informatie over zoönosen en besmettingswegen kan worden opgenomen in een document, bv. een zoönosenprotocol en overhandigd worden of ter inzage liggen voor medewerkers en vrijwilligers (evt. bezoekers).

3.2 Wordt er een hygiënebeleid op de kinderboerderij gehanteerd?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent het hygiënebeleid m.b.t. het perceel.

Relevante artikelen
Code voor hygiëne op kinderboerderijen

Toetsing
- De 'code voor hygiëne op kinderboerderijen' is aanwezig

Feitelijke toetsing
- De kinderboerderij is schoon en opgeruimd
- Voldoende en duidelijk aangegeven afvalbakken
- De drink- en voerbakken zijn schoon en vrij van mest en buiten het bereik van bezoekers geplaatst
- Aparte, schone en mestvrije eetgelegenheid, ontoegankelijk voor dieren
- Schoenen- / laarzenborstel(s)
- De houdbaarheidsdatum van voer is niet verstreken
- Voeders liggen droog en zijn vrij van aanwijzingen van schimmels
- De voedercontainers/ opslag is herkenbaar en staan op een verharde ondergrond
- Bezoekers hebben aantoonbaar geen toegang tot mestopslag, opslag van kadavers en de quarantaineruimte(s).

Bijlage
B3 - 2

Formulier
-

Het terrein van de kinderboerderij dient schoon en opgeruimd te zijn en een nette en ordelijke indruk te maken. Rommel en afval trekken plaagdieren aan, het is daarom belangrijk dat dit steeds goed wordt opgeruimd. Het goed schoonhouden van het terrein en regelmatig reinigen van de stallen, verblijven en materialen is van belang om verspreiding van ziektekiemen te voorkomen.

Code voor hygiëne op kinderboerderijen
De 'code voor hygiëne op kinderboerderijen in Nederland' dient aanwezig te zijn op de kinderboerderij. In de hygiënecode worden een aantal belangrijke handvatten gegeven om overdracht van zoönosen te voorkomen.

De kinderboerderij moet voldoen aan de volgende eisen:

<u>Terrein:</u>
- De kinderboerderij is schoon en opgeruimd.
- Dagelijks voordat de kinderboerderij open gaat alle rommel, afval en mest verwijderen in de gebieden waar bezoekers mogen komen.
- Er zijn voldoende en duidelijk aangegeven afvalbakken aanwezig.

<u>Diercontact en mest:</u>
- De drink- en voerbakken zijn schoon en vrij van mest en buiten het bereik van bezoekers geplaatst.
- In weiden die toegankelijk zijn voor het publiek wordt dagelijks de mest verwijderd.
- De paden en ruimtes waar bezoekers komen zijn vrij van mest en vuil strooisel.
- Er is een aparte eetgelegenheid, welke ontoegankelijk voor dieren, die schoon en mestvrij is.
- Gebruiksvoorwerpen worden schoongemaakt en mest wordt verwijderd.
- De vacht van dieren is schoon en vrij van mest.
- Bij de uitgang van een stal/contactweide en/ of uitgang terrein worden laarzen-/schoenenborstels geplaatst, zodat de bezoekers geen mest over het terrein of mee naar huis nemen.
- Bezoekers hebben geen toegang tot modderige/ natte weides.
- Bezoekers hebben geen toegang tot mestopslag, opslag van kadavers en de quarantaineruimte(s).

<u>Voer en voeropslag:</u>
- De houdbaarheidsdatum van voer is niet verstreken
- Voeders liggen droog en zijn vrij van aanwijzingen van schimmels
- De voedercontainers/ opslag is herkenbaar en staan op een verharde ondergrond

3.4 Zijn er (preventieve) maatregelen omtrent bezoekers (risicogroepen) getroffen en omschreven?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Arbowetgeving en code voor hygiëne op kinderboerderijen

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenwet: Voorkomen van gevaar voor derden, artikel 10

Code voor hygiëne op kinderboerderijen

Toetsing
- Op schrift gestelde voorlichting omtrent risico's en (preventieve) maatregelen ten aanzien van bezoekers (risicogroepen)

Feitelijke toetsing
- Informatieborden bij risicovolle plaatsen (en evt. ingang terrein)
- Waarschuwingsbord zwangere vrouwen

Bijlage
B3 - 4

Formulier
-

Meer informatie
Het waarschuwingsbord zwangere vrouwen is te downloaden via www.kinderboerderijen.nl

De kinderboerderij is verplicht bezoekers te attenderen op mogelijk contact met ziektekiemen, waardoor een klein risico bestaat op het oplopen van een zoönose. Tevens dient de kinderboerderij (preventieve) maatregelen te treffen, waarbij ook specifiek aandacht is voor risicogroepen.

Voorlichting en maatregelen voor bezoekers
Bezoekers zijn zelf verantwoordelijk, maar moeten wel op mogelijke risico's geattendeerd worden door de kinderboerderij.
- De voorlichting omtrent risico's en (preventieve) maatregelen dient vastgelegd te worden op schrift.
- De kinderboerderij dient informatieborden te plaatsen bij risicovolle plaatsen.
- Er wordt voorkomen dat bezoekers in aanraking kunnen komen met zieke dieren of dieren die verdacht zijn van een besmetting.
- Aandacht voor seizoensgebonden risico's (bv. lammerseizoen).

Risicogroepen
Kinderboerderijen moeten aandacht besteden aan de risicogroepen: jonge kinderen, oudere mensen, zwangere vrouwen en mensen met een verminderde weerstand. Zij hebben een verhoogde kans iets op te lopen door ziektekiemen, ook kunnen de gevolgen groter zijn. Een goed hygiënebeleid en het goed en regelmatig handen wassen is voor deze groep van extra groot belang.

Zwangere vrouwen
Zwangere vrouwen lopen een verhoogd risico op besmetting bij de geboorte van dieren en zeker bij aborterende dieren. Zij dienen niet bij bevallingen aanwezig te zijn. Daarbij dient geadviseerd te worden niet in de dierverblijven te komen en aanraking met (risicovolle) dieren (vooral drachtige, pasbevallen en lacterende dieren) te vermijden.

3.8 Wordt het gebouw (de gebouwen) goed onderhouden en schoongemaakt?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent onderhoud en schoonmaak.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenbesluit:
- Hoofdstuk 3 Inrichting arbeidsplaatsen, artikel 3.2

Feitelijke toetsing
- Het gebouw is goed onderhouden
- Het interieur is goed schoongemaakt

Bijlage
-

Formulier
-

Een schone en opgeruimde (werk)omgeving is een voorwaarde voor een veilige en goede dienstverlening. Voor het onderhoud en schoonmaak van het gebouw/ bedrijfsruimte worden de volgende eisen gesteld:
- Niet alleen voor een aantrekkelijk aangezicht maar ook voor de veiligheid dient het gebouw goed onderhouden te worden. Er is bijvoorbeeld geen bladderende verf aan de muren en plafonds, er is goed hang- en sluitwerk aanwezig, etc.;
- De vloeren zijn niet (te) glad en goed reinigbaar;
- Regelmatige reiniging van bedrijfsruimten/ gebouw is noodzakelijk voor een goede hygiëne en werkomgeving op de kinderboerderij.

Met bedrijfsruimte/ gebouw wordt bedoeld: de plaats waar mensen zich bevinden, zowel publiek als medewerkers (Bv. het kantoor of kantine). Hiermee wordt niet bedoeld: de stallen of verblijven waar dieren worden gehuisvest.

Tevens worden de volgende aanbevelingen (geen verplichtingen) gegeven voor de bedrijfsruimtes/gebouwen:
- Gebruik geen bezems (niet vegen)
- Gebruik een goed filter op de stofzuiger (bijvoorbeeld HEPA kwaliteit. Aanbeveling Hepa filter 10 of hoger)
- Gebruik geen hogedrukreiniger (verspreiding van legionella en stof)
- Gebruik geen perslucht
- Het interieur dient goed te worden schoongemaakt
- Werknemers mogen geen gevaar lopen tijdens het reinigen en schoonmaken, denk bijvoorbeeld aan het schoonmaken van ramen (valgevaar)

Toelichting hoofdstuk 4: Dieren en dierenwelzijn

In dit hoofdstuk worden de maatregelen ten behoeve van de dieren en het welzijn van de dieren. Dit richt zich zowel op de hygiëne, wet- en regelgeving als ook het dierbeleid op de kinderboerderij.

	Criterium	Pagina
4.1	Wordt er een hygiëne- en aanvoerbeleid omtrent dieren op de kinderboerderij gehanteerd?	49
4.2	Wordt er een ziektepreventiebeleid van dieren op de kinderboerderij gehanteerd?	50
4.3	Worden de dieren dagelijks gecontroleerd op afwijkende gezondheid?	51
4.4	Beschikt de kinderboerderij over quarantaine-mogelijkheden en quarantainebeleid?	52
4.5	Wordt er een hygiënebeleid omtrent geboorte en abortus van dieren op de kinderboerderij gehanteerd?	53
4.6	Voldoet de kinderboerderij aan de huisvestingseisen, zoals aangegeven in de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren?	54
4.7	Indien dieren niet in een gebouw worden gehouden, worden de dieren beschermd tegen weersomstandigheden en gezondheidsrisico's?	55
4.8	Krijgen de dieren op de kinderboerderij de juiste voeding passend bij het dier(soort)?	56
4.9	Is er een voerbeleid voor de dieren op de kinderboerderij?	57
4.10	Hebben de dieren op de kinderboerderij naar behoefte beschikking over voldoende vers drinkwater?	58
4.11	Voldoet de kinderboerderij aan de Identificatie en Registratie (I&R) regeling voor dieren?	59
4.12	Wordt er voldaan aan de wettelijke eisen omtrent het vervoer van dieren?	60
4.13	Wordt er voor gezorgd dat er geen verboden ingrepen worden verricht bij dieren op de kinderboerderij, tenzij dit noodzakelijk is voor de gezondheid en het welzijn van het dier?	61
4.14	Worden dieren op een vakkundige manier door een praktiserend dierenarts of andere bevoegde beroepsbeoefenaar geëuthanaseerd?	62
4.15	Voldoet de kinderboerderij aan de regelgeving omtrent destructie?	63
4.16	Voldoet de kinderboerderij aan de gestelde eisen ten aanzien van besmettelijke dierziekten?	64
4.17	Voldoet de kinderboerderij aan de Diergeneesmiddelenwet?	65
4.18	Is er een individueel dierdossier aanwezig van alle aanwezige (I&R-plichtige) dieren?	66
4.19	Is er een educatief doel per (exotisch) diersoort beschreven?	67
4.20	Kunnen de dieren zich afzonderen van het publiek?	68
4.21	Is er een fokbeleid?	69

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	Bijlage	Formulier
Hygiëne en diergezondheidsbeleid			
4.1	Aanvoerbeleid nieuwe dieren	B3 - 2	-
4.2	Gezondheidskalender	-	F4 - 1
	Bewijs van vaccinatie	B4 - 1	-
4.3	Logboek	-	-
	Wanneer nodig, factuur van de desbetreffende dierenartsenkliniek	-	-

4.4	Quarantainebeleid	B4 - 2	-
4.5	Handleiding bevallingen is aanwezig op de kinderboerderij	B4 - 3	-
Hygiëne en diergezondheidsbeleid			
4.6	-	-	-
4.7	-	-	-
4.8	Factuur van aankoop van voer of etiketten van de voerzakken Voederschema	- -	- -
4.9	Voerbeleid	B4 - 4	-
4.10	Eventuele uitslag wateronderzoek grondwater	B4 - 5	-
4.11	Aanmelding Min. ELI / UBN nummer Paardenpaspoort (indien van toepassing)	B4 - 6 -	- -
4.12	Vervoersdocumenten (indien van toepassing)	B4 - 7	-
4.13	-	-	-
4.14	Indien van toepassing: Factuur van de desbetreffende dierenartsenkliniek	-	-
4.15	Indien van toepassing: factuur van het desbetreffende verwerkingsbedrijf en/of factuur van het desbetreffende crematorium	B4 - 8	-
Overig			
4.16	M.b.t. meldingsplicht: Facturen van de desbetreffende dierenartsenpraktijk (indien van toepassing) Voldoen aan gestelde regels (indien van toepassing)	B4 - 9 B4 - 10	- -
4.17	Logboek ontvangst en toepassing diergeneesmiddelen en gemedicineerde voeders	B4 - 11	F4 - 2
4.18	Individueel dierdossier	-	F4 - 3
4.19	Indien van toepassing: educatief doel per diersoort beschreven	-	-
4.20	-	-	-
4.21	Fokbeleid per diersoort waarmee gefokt wordt	B4 - 12	-

Feitelijke toetsing

- Conditie van de dieren
- Quarantainemogelijkheid
- Aantoonbaar een aparte ruimte voor dragende en lacterende dieren (kraamstal)
- Er wordt aantoonbaar voldaan aan de huisvestingseisen
- De kinderboerderij houdt rekening met soorteigen gedrag
- Aanwezigheid van geschikte schuilgelegenheid
- Aanwezigheid van geschikte omheining
- Informatie voor bezoekers rondom het voerbeleid
- Controle van uiterlijk en hoeveelheid van het drinkwater in de drinkbakken
- Aanwezigheid juiste oormerken (rund, geit, schaap, varken)
- Aantoonbaar voldoen aan de vervoerseisen
- Controle op niet-toegestane ingrepen bij dieren
- Kadaverton en/of kadaverstolp
- Waarschuwingsbord voor publiek bij besmettelijke dierziektes (indien van toepassing)
- Aanwezigheid desinfectiemiddel (indien van toepassing)
- Eenvoudige R&O-plaats (indien van toepassing)
- Afgesloten medicijnkast
- Geneesmiddelen in voorraad, deze zijn niet over de datum
- Aanwezigheid plek waar het dier zich kan afzonderen

4.1 Wordt er een hygiëne- en aanvoerbeleid omtrent dieren op de kinderboerderij gehanteerd?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent het hygiënebeleid m.b.t. de aanvoer van dieren.

Relevante artikelen
Code voor hygiëne op kinderboerderijen

Toetsing
- Toelichting op aanvoerbeleid nieuwe dieren

Bijlage
B3 - 2

Formulier
-

Een goed hygiënebeleid is op een kinderboerderij van het grootste belang om besmettingen van medewerkers en bezoekers met door dieren meegedragen ziektekiemen te voorkomen. Een goed aanvoerbeleid maakt hier deel van uit.

Aanvoerbeleid

De aankoop/aanvoer van nieuwe dieren is de meest voorkomende oorzaak voor de insleep van nieuwe ziektekiemen op de kinderboerderij. Het is belangrijk om goede informatie over de ziektegeschiedenis van de dieren en het herkomstbedrijf in te winnen. Het aankoopbeleid dient erop gericht te zijn om dieren van zo weinig mogelijk verschillende herkomstplaatsen aan te trekken. Bij twijfel over de gezondheidstoestand van een dier, het dier niet tot de kinderboerderij toelaten.

Bij dieren die ongewenst op de kinderboerderij worden achtergelaten is vaak niets bekend over de gezondheidsstatus. Deze dieren dienen direct apart gezet te worden van de eigen dieren en publiek of te worden afgevoerd.

<u>Herkomst dieren</u>
Belangrijk is dat de gezondheidsstatus van het herkomstbedrijf minimaal gelijk of hoger is als dat van de kinderboerderij.
- Rundvee is bij voorkeur afkomstig van bedrijven waar de afgelopen drie jaar geen salmonella uitbraak is geweest of met status 'salmonella onverdacht'.
- Rundvee is afkomstig van bedrijven die beschikken over de status 'leptospirose vrij' beschikken (zie 'Eigen Verklaring' herkomstbedrijf)
- Rundvee afkomstig van een bedrijf komen waar huidschimmels problemen geven (ringworm, ringschurft) dienen bij aankomst tegen schimmels te worden behandeld.
- Schapen en geiten zijn bij voorkeur afkomstig van bedrijven te komen waar geen ecthyma (zere bekjes) voorkomt.
- Schapen en geiten zijn niet afkomstig van Q-koorts besmette bedrijven of bedrijven met abortusproblemen.

<u>Quarantaine nieuwe dieren</u>
Dieren kunnen klinisch gezond lijken, maar desondanks ziektekiemen bij zich dragen en deze uitscheiden. Het is daarom sterk aan te raden nieuwe dieren voor een periode van minimaal twee, maar liefst zes weken apart van andere dieren te huisvesten (quarantaine). Dieren kunnen tijdens de quarantaineperiode worden ontwormd, behandeld tegen uitwendige parasieten en Zie verder criterium 'Quarantaine en quarantainebeleid' in dit hoofdstuk.

Hygiëne dieren

Ook bij dieren is een goed hygiënemanagement van groot belang. Houd de dieren zo schoon mogelijk. Verwijder dagelijks van de dieren die met mensen in contact komen de mest uit de vacht. Zet dieren met wonden (eventueel met pus) apart (van publiek) totdat de wonden helemaal genezen zijn, ook al zijn de dieren hier niet ziek van.

4.4 Beschikt de kinderboerderij over quarantaine-mogelijkheden en quarantainebeleid?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent het hygiënebeleid m.b.t. quarantaine.

Toetsing
- Quarantainebeleid

Feitelijke toetsing
- Quarantainemogelijkheden

Bijlage
B4 - 2

Formulier
-

De kinderboerderij moet beschikken over een quarantainestal of de mogelijkheid om dier(en) in quarantaine te houden, afgezonderd van andere dieren en publiek. Afhankelijk van de reden voor quarantaine kan dit een afgesloten stal of een afgelegen weide zijn.

Mogelijke besmettelijke ziektes/ aandoeningen
Bij mogelijke besmettelijke dierziektes of aandoeningen, zoals diarree of andere ziekteverschijnselen (bijvoorbeeld hoesten, vieze uitvloeiing uit neus of ogen) of bij een abortus dient het dier in afzondering van andere dieren en mensen te worden gebracht. Dit geldt tevens voor dieren met wonden waar pus uitkomt. Het dier moet in een - voor bezoekers - afgesloten weide of stal komen te staan. De dierenarts moet erbij gehaald worden om het dier nader te bekijken en de oorzaak vast te stellen. Met hem/haar kunnen nadere afspraken gemaakt worden over de behandeling en verzorging van het dier.

Quarantaine nieuwe dieren
Dieren kunnen klinisch gezond lijken, maar desondanks ziektekiemen bij zich dragen en deze uitscheiden. Het is daarom sterk aan te raden nieuwe dieren voor een periode van minimaal vier weken apart van andere dieren te huisvesten (quarantaine). Dit kan eventueel ook een afgelegen of elders gelegen weitje zijn. Er mag geen contact zijn tussen deze nieuwe dieren en de al aanwezige dieren of bezoekers. De verzorging van deze dieren dient met extra aandacht te worden uitgevoerd.

Verzorging van de dieren in quarantaine
De kinderboerderij dient schriftelijk vast te leggen hoe gehandeld dient te worden wanneer dieren afgezonderd zijn. Bij verzorging van zieke dieren naast gezonde dieren dient extra aandacht te worden besteed aan de te volgen weg van de dierverzorger. Het verdient aanbeveling om de zieke dieren (en dieren in quarantaine) door een aparte verzorger te laten verzorgen. Als dit door een gebrek aan menskracht niet mogelijk is, dient er extra aandacht aan de werkwijze en hygiënemaatregelen worden besteed. Bijvoorbeeld dat de dieren uit de quarantaine als laatste gevoerd en verzorgd worden.

4.6 Voldoet de kinderboerderij aan de huisvestingseisen, zoals aangegeven in de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en Europese Regelgeving.

Relevante artikelen uit de wet
Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren:
- Hoofdstuk 2. De zorg voor de gezondheid van dieren, artikel 3
- Hoofdstuk 3. De zorg voor het welzijn van dieren, artikel 36 en 45
- Besluit welzijn productiedieren, artikel 5

Feitelijke toetsing
- Er wordt aantoonbaar voldaan aan de huisvestingseisen zoals in de GWWD genoemd.
- De kinderboerderij houdt rekening met soorteigen gedrag.

Bijlage
-

Formulier
-

Vertonen soorteigen gedrag
Dieren moeten zoveel mogelijk de mogelijkheid krijgen om soorteigen gedrag te vertonen. Hier dient bij de huisvesting zoveel mogelijk rekening meegehouden te worden, zoals wroeten bij varkens, gelegenheid tot stofbaden (droog zand) voor pluimvee en schuilplekken in verblijven bij cavia's en konijnen.

De meeste dieren die gehouden worden op de kinderboerderij zijn sociale dieren. Dat wil zeggen dat ze van nature leven in kuddes of groepen. Contact met soortgenoten is voor deze dieren essentieel. De kinderboerderij probeert waar mogelijk te zorgen dat dieren gezamenlijk met soortgenoten worden gehouden of hiermee contact kunnen hebben.

Voorbeeldfunctie
Kinderboerderijen hebben een voorbeeldfunctie richting hun bezoekers, ook met betrekking tot de juiste wijze van huisvesting en het houden van dieren.

Huisvestingseisen GWWD
Om te voorkomen dat dieren onnodige opwinding, pijn of lijden ervaren wanneer zij worden gehuisvest op een bedrijf, is het van belang dat de kinderboerderij voldoet aan de huisvestingseisen, zoals aangegeven in de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren.

De huisvesting moet voldoen aan de volgende punten:
- De dieren hebben genoeg bewegingsvrijheid waardoor er geen onnodig lijden of letsel wordt toegebracht
- Een gewond of ziek dier wordt zo nodig afgezonderd en in een passend onderkomen ondergebracht (quarantainemogelijkheid)
- Er is voldoende verlichting aanwezig voor een grondige controle van het dier op elk willekeurig tijdstip
- Dieren beschikken over een schoon en droog ligbed
- Het materiaal dat wordt gebruikt voor de behuizing is niet schadelijk voor het dier en kan grondig gereinigd en ontsmet worden
- Behuizing en inrichtingen voor de beschutting van een dier zijn zodanig geconstrueerd en verkeren in een zodanige staat van onderhoud, dat er geen scherpe randen of uitsteeksels zijn die het dier kunnen verwonden
- De luchtcirculatie (tocht), het stofgehalte, de temperatuur, de relatieve luchtvochtigheid (tocht) en de gasconcentraties in de omgeving van het dier zijn niet schadelijk voor het dier
- Een voeder- of drinkinstallatie is zo ontworpen, gebouwd en geplaatst dat het gevaar voor verontreiniging van voeder en water, alsmede mogelijke schadelijke gevolgen van rivaliteit tussen de dieren, tot een minimum wordt beperkt
- Automatische of mechanische apparatuur die noodzakelijk is voor de gezondheid en het welzijn van het dier wordt ten minste eenmaal per dag gecontroleerd. Defecten worden onmiddellijk hersteld

4.7 Indien dieren niet in een gebouw worden gehouden, worden de dieren beschermd tegen weersomstandigheden en gezondheidsrisico's?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

Relevante artikelen uit de wet
Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren:
- Hoofdstuk 2. De zorg voor de gezondheid van dieren, artikel 3
- Hoofdstuk 3. De zorg voor het welzijn van dieren, artikel 37 en 45
- Besluit welzijn productiedieren, artikel 3

Feitelijke toetsing
- Aanwezigheid van geschikte schuilgelegenheid
- Aanwezigheid van geschikte omheining

Bijlage
-

Formulier
-

Dieren die gehouden worden in een weide (of buitenuitloop) moeten altijd kunnen beschikken over beschutting en/ of een droge ligplek. Wanneer de dieren tijdens slechte weersomstandigheden niet beschikken over beschutting kan het afweersysteem van de dieren worden aangetast, waardoor ze sneller vatbaar zijn voor ziekten. Natte en modderige weides kunnen leiden tot hoef/ klauwaandoeningen of pootproblemen. Onder zomerse omstandigheden moeten dieren kunnen beschikken over schaduw. Blootstelling aan de zon en warmte kan leiden tot verbranding van de huid (bv. bij varkens of dieren met lichte en weinig behaarde huiddelen, zoals de snuit van een paard) of hittestress.

Schuilgelegenheid
Een schuilstal of andere passende schuilgelegenheid kan in de behoefte voor beschutting voorzien. Alle dieren (in weide of buitenuitloop) moeten van deze gelegenheid gebruik kunnen maken. Hiermee dient rekening gehouden te worden met de inrichting in verband met de rangorde (bv. mogelijkheid tot verdelen van de schuilstal in compartimenten), zodat geen dieren buiten de stal/ schuilgelegenheid hoeven te staan. Voldoende schaduw kan ook worden bewerkstelligd door middel van bomen/ beplanting.

Als er geen mogelijkheid is voor een schuilstal of andere vorm van beschutting bij de weide moeten de dieren bij slechte weersomstandigheden of bij ontbreken van schaduwplekken tijdens zonnige periodes in een stalgebouw of andere locatie geplaatst kunnen worden.

<u>Omheining weides</u>
De weides en uitlopen dienen op een doelmatige en bij de diersoort passende wijze omheind te zijn. De dieren mogen zich niet kunnen beschadigen aan de omheining en het dient voldoende stevig te zijn om ontsnappingen te voorkomen. Prikkeldraad dient niet als omheining voor dierenweides gebruikt te worden. Indien schrikdraad wordt gebruikt, dient dit goed onderhouden te worden (geen losse draden in verband met risico op verstrikking).

<u>Bescherming tegen roofdieren</u>
Kleine dieren (zoals konijnen, pluimvee) dienen ook beschermd te worden tegen roofdieren, dus beschikken over schuilplaatsen of door middel van een geschikt en voldoende afgesloten verblijf (bijv. bij aanwezigheid vossen).

4.10 Hebben de dieren op de kinderboerderij naar behoefte beschikking over voldoende vers drinkwater?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

Relevante artikelen uit de wet
Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren:
- Hoofdstuk 2. De zorg voor de gezondheid van dieren, artikel 3
- Hoofdstuk 3. De zorg voor het welzijn van dieren, artikel 38
- Besluit welzijn productiedieren, artikel 5

Toetsing
- Eventuele uitslag wateronderzoek grondwater

Feitelijke toetsing
- Controle van uiterlijk en hoeveelheid van het drinkwater in de drinkbakken

Bijlage
B4 - 5

Formulier
-

Om dieren in goede conditie te houden, is het van belang dat de dieren naar behoefte vers en schoon drinkwater binnenkrijgen.
Wanneer de dieren te weinig water krijgen, ontstaat uitdroging, verminderde voedselopname en de fysiologische functies raken beschadigd. Wanneer dieren vervuild drinkwater binnen krijgen, kunnen er gezondheidsproblemen ontstaan.

Dieren moeten op ieder moment kunnen beschikken over schoon en vers drinkwater. Indien gebruik wordt gemaakt van automatische drinkbakken wordt dagelijks gecontroleerd op lekkage en of deze nog goed werken. Alle waterbakken worden dagelijks goed gereinigd.

4.16 Voldoet de kinderboerderij aan de gestelde eisen ten aanzien van besmettelijke dierziekten?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de eisen omtrent het hygiënebeleid m.b.t. uitbraak van ziektes en beschikt over een quarantaineruimte.

Relevante artikelen uit de wet
Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren:
- Hoofdstuk 2. De zorg voor de gezondheid van dieren, artikel 15, 22
- Besluit bescherming tegen bepaalde zoönosen en bestrijding besmettelijke dierziekten, artikel 4 t/m 6
- Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
- Titel 2. Preventie besmettelijke dierziekten, artikel 16
- Titel 3. Monitoring, artikel 89

Toetsing
- M.b.t. meldingsplicht en vaccinatieplicht Q-koorts: Facturen van de desbetreffende dierenartsenpraktijk
- De kinderboerderij voldoet aan de gestelde regels bij uitbraak van ziektes (bijv. q-koorts)

Feitelijke toetsing
- Waarschuwingsbord (indien van toepassing)
- Quarantainemogelijkheden
- Desinfectiemiddel
- R&O plaats

Bijlage
B4 - 9
B4 - 10

Formulier
-

Iedere houder / eigenaar van dieren heeft een meldingsplicht voor besmettelijke dierziekten. Als een dier (mogelijk) een besmettelijke ziekte heeft, moeten er maatregelen getroffen te worden om besmetting van andere dieren of mogelijk mensen te voorkomen.

Raadplegen dierenarts
Wanneer de beheerder van de kinderboerderij de situatie niet vertrouwt, moet de dierenarts worden geraadpleegd. De dierenarts weet wanneer, waar en waarom er aangifte moet worden gedaan, en zal dit dan ook doen. Wanneer er op het bedrijf symptomen worden ontdekt van een besmettelijke dierziekte, moet dit worden gemeld bij het meldpunt dierziekten (045-546 3188).

Bereikbaarheidslijst
De contactgegevens van externe hulpverleners (zoals dierenarts, huisarts, bedrijfsarts, arbodienst, GGD) dienen overzichtelijk weergegeven te zijn zodat deze in geval van nood snel geraadpleegd kunnen worden (bereikbaarheidslijst).

Maatregelen en voorlichting
Werknemers en alle andere betrokkenen dienen op de hoogte te zijn van de voorschriften, bijvoorbeeld door bespreking van de maatregelen in het werkoverleg. De maatregelen moeten op schrift gesteld zijn.

Maatregelen Q-koorts
De kinderboerderij dient zich te houden aan geldende Q-koortsmaatregelen, welke bestaan uit:
- Verplichte vaccinatie
- Afzondering van publiek bij bevallingen
- Maatregelen bij abortus
- Hygiënemaatregelen

Preventie besmettelijke dierziektes
Per 1 januari 2009 is de herziene Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's in werking getreden. In de bijlage is hier meer over te lezen.

R&O plaats
Een houder van tien of meer evenhoevige dieren moet beschikken over een eenvoudige plaats voor reinigen en ontsmetten van een vervoermiddel. Vervoermiddelen moeten na vervoer van evenhoevigen worden gereinigd en ontsmet. Ze mogen anders niet de openbare weg op.

De meest actuele maatregelen en meer informatie omtrent Q-koorts (en bij eventuele andere dierziekte uitbraken) zijn te vinden op de website van de SKBN: www.kinderboerderijen.nl

4.17 Voldoet de kinderboerderij aan de Diergeneesmiddelenwet?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de Diergeneesmiddelenwet.

Relevante artikelen uit de wet
Diergeneesmiddelenwet:
- Hoofdstuk 2. Bepalingen met betrekking tot de hoedanigheid van diergeneesmiddelen, artikel 2
- Hoofdstuk 4. Bepalingen met betrekking tot de kanalisatie van diergeneesmiddelen, artikel 31
- Hoofdstuk 5. Bepalingen met betrekking tot gemedicineerde voeders, artikel 36

Toetsing
- Logboek ontvangst en toepassing diergeneesmiddelen en gemedicineerde voeders

Feitelijke toetsing
- Medicijnkast (afgesloten)
- Geneesmiddelen in voorraad
- Geneesmiddelen niet over de datum

Bijlage
B4 - 11

Formulier
F4 - 2

De Diergeneesmiddelenwet geeft onder andere voorschriften voor de registratie, het gebruik, en de verhandeling van diergeneesmiddelen. Er mogen alleen geregistreerde diergeneesmiddelen worden gebruikt op zo'n manier dat het veilig is voor het dier, het milieu en de consument. Geregistreerde diergeneesmiddelen zijn te herkennen aan 'Reg.NL-nummer'.

Logboek diergeneesmiddelen
Er moet een logboek bijgehouden worden van alle aangeleverde diergeneesmiddelen. Per diergeneesmiddel moet worden bijgehouden: naam diergeneesmiddel/ gemedicineerd voer, naam en adres leverancier, datum levering, hoeveelheid en dier waarvoor het bestemd is. Dit kan ook via de aankoopnota of afleverbon.

Van alle behandelingen met medicijnen (ook door de dierenarts) worden de volgende zaken vastgelegd: datum behandeling, dier of koppel waarvoor het bestemd is, naam/ registratienummer medicijn, hoeveelheid, wachttermijn en eventuele bijzonderheden.

Diergeneesmiddelen op recept
Diergeneesmiddelen voor voedselproducerende dieren (runderen, geiten, schapen, pluimvee, paarden en varkens) kunnen uitsluitend via een recept van de dierenarts worden verkregen. Het gaat hierbij om anti-wormmiddelen, middelen tegen parasieten, huidinfecties en schimmels, pijnstillers en kalmeringsmiddelen (sederingsmiddelen). Tussenkomst van een dierenarts bij het verstrekken van dergelijke middelen is verplicht, want hij moet het recept uitschrijven.

Opslag medicijnen
Medicijnen dienen te worden opgeslagen in een afgesloten medicijnkast. In verband met het waarborgen van de kwaliteit van de meeste medicijnen moet gezorgd worden dat de temperatuur tijdens de opslag niet te hoog of te laag kan worden (let op juiste bewaartemperatuur). Er mogen geen diergeneesmiddelen aanwezig zijn die over datum zijn. Deze worden afgevoerd (kan via de dierenarts).

Afvoer medicijnen en materialen
Medicijnen die over de datum zijn of niet meer gebruikt worden behoren tot chemisch afval en moeten ook op deze manier worden behandeld. Deze kunnen via de dierenarts worden afgevoerd.

Naalden en ander scherp materiaal mogen niet in de container voor huishoudelijk afval. Deze dienen apart te worden bewaard en afgevoerd (via de dierenarts). Via de apotheek is een speciale naaldencontainer verkrijgbaar. Andere afsluitbare bakken kunnen hiervoor ook worden gebruikt.

4.19 Is er een educatief doel per (exotisch) diersoort beschreven?

Doelstelling
Kinderboerderijen hebben een educatief doel gesteld, indien zij bijzondere/ exotische dieren op hun kinderboerderij huisvesten.

Relevante artkelen uit de wet
Dierentuinbesluit

Toetsing
- Educatief doel per (exotisch) diersoort is beschreven
- Aantoonbare kennis m.b.t. (exotische) diersoort

Bijlage
-

Formulier
-

Op kinderboerderijen worden in het algemeen landbouwhuisdieren gehouden. De meest gehouden dieren op kinderboerderijen zijn (in willekeurige volgorde): rund, paard/ pony, ezel, geit, schaap, varken, konijn, knaagdieren (cavia, rat, muis, hamster, gerbil), gedomesticeerde watervogels, pluimvee en sierduiven. Verder komen ook op kinderboerderijen voor: katten, kleine volièrevogels (niet zijnde papegaaien) en damherten. De genoemde diersoorten worden geschikt gevonden voor het houden op de kinderboerderij en vertegenwoordigen een recreatieve en educatieve waarde.

Educatief doel per diersoort
Soms worden naast deze diersoorten ook andere (exotische) diersoorten gehouden. Onder 'exotisch' wordt in dit verband verstaan 'niet-gangbaar'. Het educatief doel beschrijft waarom gekozen is om deze diersoort op de kinderboerderij te houden en welke overwegingen een rol hebben gespeeld bij de keuze de betreffende diersoort(en) aan te schaffen. Van belang is dat er op dit gebied voldoende kennis aanwezig is en dat de kinderboerderij met een geschikt doel deze dieren aan publiek laat zien.

Dit geldt niet voor de meer gangbare diersoorten op kinderboerderijen die hierboven genoemd worden.

Dierentuinbesluit
Indien op de kinderboerderij meer dan 10 wilde diersoorten gehouden worden, welke meer dan 7 dagen per jaar worden tentoongesteld aan publiek dient te worden voldaan aan het dierentuinbesluit. De doelen van het dierentuinenbesluit zijn het waarborgen van dierenwelzijn, van educatie en van soortenbehoud. Meer informatie hierover en de vereisten voor het verkrijgen van deze vergunning zijn uitgewerkt in het Dierentuinbesluit.

De controle op het dierentuinbesluit valt niet onder het Keurmerk Kinderboerderijen. Dit bovenstaande dient ter informatie. Het dierentuinbesluit is onderdeel van de GWWD en valt onder verantwoording van het ministerie van EL&I.

Onder wilde diersoorten wordt verstaan: alle van nature in het wild levende diersoorten, met uitzondering van diersoorten die voorkomen in de bijlage bij het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren (landbouwhuisdieren) en honden en katten.

4.21 Is er een fokbeleid?

Doelstelling
Er wordt vooraf nagedacht over een goed fokbeleid en de afzet van jonge dieren.

Toetsing
- Fokbeleid per diersoort waarmee gefokt wordt

Bijlage
B4 - 12

Formulier
-

De meeste kinderboerderijen fokken met hun dieren. Voor publiek is het leuk om jonge dieren te zien en de voortplanting maakt ook onderdeel uit van het natuurlijk gedrag van het dier. Het fokken met dieren kan hiertoe ook bijdragen aan het welzijn van het dier en bij kuddedieren is het ook goed voor de dynamiek in de groep. Het is echter van belang dat vooraf goed nagedacht wordt over waarom er gefokt wordt, met welke dieren en hoe de afzet van de jonge dieren geregeld wordt.

Het fokbeleid
In het fokbeleid is opgenomen met welk doel met een diersoort gefokt wordt en welke overwegingen hierbij een rol spelen. Daarnaast wordt aangegeven met welke diersoort/ ras wel of niet gefokt wordt. Verder kan aandacht besteed worden aan de wijze waarop het fokbeleid gecommuniceerd wordt naar publiek en medewerkers.

Verdere aandachtspunten in het fokbeleid kunnen bijvoorbeeld zijn:
- Fokken met raszuivere en/ of stamboekwaardige dieren
- Bijdragen in fokprogramma voor behoud van een zeldzaam ras
- Fokken met dieren die vrij zijn van bepaalde ziektes (bv. CAE/ CL vrij bij geiten of zwoegervrij bij schapen)
- Voorwaarden aan dieren die ingezet worden voor fok (bv. vrij van gebreken, goede afstamming, voldoet aan raskenmerken, geschikt karakter etc.)
- Vanaf welke leeftijd worden dieren ingezet voor de fok
- Aantal dieren waarmee gefokt wordt
- Herkomst mannelijke dieren
- Afzet jonge dieren (bv. aanhouden, verkoop, uitwisseling)
- Aanschaf- en vervangingsbeleid
- Etc.

Toelichting hoofdstuk 5: Mest

In dit hoofdstuk zijn de regels met betrekking tot mest en mestopslag opgenomen. Kinderboerderijen die 'educatie' in hun doelstellingen hebben opgenomen hoeven niet te voldoen aan de gebruiksnormen voor mest. Voor de opslag van mest moet de kinderboerderij voldoen aan specifieke eisen om vervuiling van de grond te voorkomen.

	Criterium	**Pagina**
5.1	Wanneer er geen mestboekhouding wordt bijgehouden, heeft de kinderboerderij educatie in de doelstellingen, het huishoudelijk reglement of de statuten opgenomen?	72
5.2	Wanneer mest wordt afgevoerd naar landbouwbedrijven, is de kinderboerderij in het bezit van een afleveringsbewijs?	73
5.3	Voldoet de mestopslag/mestcontainer aan het lozingsbesluit?	74

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	**Bijlage**	**Formulier**
5.1	Doelstelling, huishoudelijk reglement of statuten	-	-
5.2	Mestadministatie	-	F5 - 1, F5 - 2
5.3	-	B5 - 1	-

Feitelijke toetsing

- De mestopslag voldoet aan het lozingsbesluit

Toelichting hoofdstuk 6: Horeca en verkoop van producten

Op veel kinderboerderijen worden vaak eenvoudige (voorverpakte) consumpties verkocht aan publiek. Ook worden eigen geproduceerde producten verkocht, zoals eieren. Om dit op een goede en verantwoorde wijze te kunnen doen moet de kinderboerderij voldoen aan een aantal eisen, zoals controle van de producten, juiste opslag en hygiëne. Deze eisen zijn opgenomen in het Warenwet.

	Criterium	**Pagina**
6.1	Indien eigen producten verkocht worden, voldoet de kinderboerderij dan aan de gestelde eisen?	77
6.2	Worden geleverde producten gecontroleerd op houdbaarheid, eventueel temperatuur en of de verpakking in orde is?	78
6.3	Worden eventueel aanwezige koelinstallaties op het bedrijf elke dag op temperatuur gecontroleerd en voldoen deze aan de gestelde eisen?	79
6.4	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent schoonmaken en hygiëne in de keuken?	80

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	**Bijlage**	**Formulier**
6.1	Kwaliteitssysteem passend bij product (op schrift)	B6 - 1	-
	Logboek eigengemaakte/ -bereide producten	-	-
	Controlelijsten	-	-
6.2	Logboek aangeleverde producten	B6 - 2	-
	Controlelijsten houdbaarheid, temperatuur en verpakking	-	F6 - 1
6.3	Logboek	-	F6 - 2
	Onderhoudscontract koelinstallatie	-	-
6.4	Poetsschema	B6 - 2	F6 - 3
	Logboek met schoonmaakschema		F6 - 4

Feitelijke toetsing

- Verkoop van producten voldoet aan de gestelde eisen
- Thermometer aanwezig
- De keuken is schoon en opgeruimd

Toelichting hoofdstuk 7: Gebouw, terrein en omgeving

De inhoud en aspecten beschreven in het hoofdstuk hebben betrekking op het gebouw en/of bijgebouwen, maar ook op het terrein. Onderwerpen die beschreven zijn hebben onder andere betrekking op inrichting, veiligheid en hygiëne.

	Criterium	Pagina
7.1	Zijn de eventueel aanwezige speeltoestellen goedgekeurd?	84
7.2	Voldoet de gasinstallatie aan de wettelijke eisen?	85
7.3	Voldoet de kantoorwerkplek en (werk)omgeving aan de gestelde eisen?	86
7.4	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent sanitaire voorzieningen?	87
7.5	Voldoet het gebouw en terrein van de kinderboerderij aan de eisen omtrent inrichting?	88
7.6	Is de kinderboerderij in het bezit van een bewijs van periodieke controle op brandveiligheidsvoorschriften?	89
7.7	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent de elektrische veiligheid?	90
7.8	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen gesteld door het waterleidingsbedrijf?	91
7.9	Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent het werken met gevaarlijke stoffen?	92
7.10	Houdt de kinderboerderij de juiste informatie bij over gevaarlijke stoffen?	93
7.11	Worden gevaarlijke stoffen op de juiste wijze opgeslagen?	94
7.12	Heeft de kinderboerderij geverifieerd of er asbest aanwezig is op de kinderboerderij?	95

Vereiste documentatie

Om te voldoen aan de gestelde eisen uit dit hoofdstuk voor het Keurmerk Kinderboerderijen moet de kinderboerderij over de volgende documentatie beschikken:

	Documentatie	Bijlage	Formulier
Algemeen			
7.1	Logboek speeltoestellen	B7 - 1	F0 - 3
	Gebruiksaanwijzing, veiligheidsinstructies en waarschuwingen	-	-
	Informatie voor het installeren en onderhoud van het toestel	-	-
7.2	Technische aanwijzingen voor de installateur	-	-
	Gebruiks- en onderhoudsaanwijzingen	-	-
	Onderhoudscontract	-	F0 - 3
7.3	Periodieke keuring- en onderhoudscontract luchtverversingsinstallaties (indien van toepassing)	B7 - 2 B7 - 3	- -
7.4	Schoonmaakschema	B7 - 4	F6 - 4
7.5	Periodieke keuring en onderhoudscontract inbraakinstallatie deskundige (indien van toepassing)	-	
7.6	Bewijs van periodieke controle brandveiligheidsvoorschriften	F7 - 5	
7.7	Periodieke keuring en onderhoudscontract installaties door deskundige	-	F0 - 3
7.8	Legionella-analyse	-	F0 - 3
	Verklaring waterleidingbedrijf	-	-

Gevaarlijke stoffen			
7.9	Op schrift gestelde voorlichting en onderricht m.b.t. het werken met gevaarlijke stoffen	B7 - 6 B2 - 10	- -
	Op schrift gestelde voorlichting en instructies omtrent (het gebruik van) persoonlijke beschermingsmiddelen	-	F2 - 3
	Bereikbaarheidslijst	-	F2 - 2
	Op schrift gesteld breukprotocol	B7 - 6	-
	Vereiste licenties (indien van toepassing): spuitlicentie, ongediertebestrijding	-	-
7.10	Actueel register gevaarlijke stoffen VIB van iedere aanwezige milieugevaarlijke stof	B7 - 6	-
7.11	-	B7 - 6	-
7.12	Asbestverklaring (indien van toepassing)	-	-

Feitelijke toetsing

- Het gastoestel en losse materialen mogen geen gevaar opleveren
- Opschriftplaat
- CE-markering op alle gastoestellen
- De basiswerkplek en de inrichting voldoen aan de gestelde eisen
- Voldoende, goed bereikbare sanitaire voorzieningen, (invalide)toiletten en wasgelegenheden
- Voldoende was- en kleedruimten, gescheiden naar sekse
- Trappen zijn voldoende breed en voorzien van het juiste aantal leuningen
- Aantoonbaar egale rijpaden
- (Buiten)terreinen zijn voldoende verlicht en afgeschermd en in goede staat van onderhoud
- Ongewenst bezoek (voor, tijdens en na sluitingstijd) wordt voorkomen dan wel geweerd
- Goede bereikbaarheid van het terrein
- Aardlekschakelaar aanwezig
- Elektrisch materieel, kabels, stekkers en invoerpunten zijn in goede staat en deugdelijk bevestigd
- Wandcontactdozen, binnen het bereik van kinderen, zijn voldoende beveiligd
- Boiler ingesteld op minimaal 60°C
- Persoonlijke beschermingsmiddelen
- Chemobox
- Etiket aanwezig op verpakking van elke chemische stof
- Alle gevaarlijke stoffen staan in de daarvoor bestemde kast of opslagruimte
- Alle gevaarlijke middelen worden op de juiste wijze opgeslagen
- Waarschuwingsborden en stickers
- De kast met gevaarlijke stoffen is afsluitbaar
- Lekbakken
- Persoonlijke beschermingsmiddelen
- Wasgelegenheid
- Oogspoelfles / oogdouche

7.9 Voldoet de kinderboerderij aan de eisen omtrent het werken met gevaarlijke stoffen?

Doelstelling
De kinderboerderij voldoet aan de gestelde eisen omtrent het werken met gevaarlijke stoffen.

Relevante artikelen uit de wet
Arbeidsomstandighedenbesluit, hoofdstuk 4, artikel 4.1b, 4.1c 4.3, 4.4 en 4.10d
Hoofdstuk 8, artikel 8.1 en 8.3

Toetsing
- Op schrift gestelde voorlichting en onderricht m.b.t. het werken met gevaarlijke stoffen
- Op schrift gestelde voorlichting en instructies omtrent (het gebruik van) persoonlijke beschermingsmiddelen
- Op schrift gesteld breukprotocol
- Vereiste licenties (indien van toepassing): spuitlicentie, ongediertebestrijding.

Feitelijke toetsing
- Persoonlijke beschermingsmiddelen
- Chemobox

Bijlage
B7 - 6
B2 - 10

Formulier
F2 - 3

Gevaarlijke stoffen zijn te herkennen aan het etiket op de verpakking. Het etiket bevat een gevaarsymbool (een oranje vierkant met een zwart symbool) en de bijbehorende R- en S-zinnen . Voorbeelden zijn bepaalde schoonmaakmiddelen, desinfecteermiddelen, ontstoppers, ongediertebestrijdingsmiddelen, ontvetters en verven. Ook toevoegingen aan water (onkruidverdelger) kunnen gevaarlijke stoffen zijn.

Gevaarlijke stoffen en mogelijke risico's
De aanwezigheid en het werken met gevaarlijke stoffen op de kinderboerderij brengen risico's met zich mee voor de gezondheid en veiligheid van zowel medewerkers, bezoekers als dieren. Bijvoorbeeld doordat ze schadelijk in aanraking met de huid zijn, kankerverwekkend zijn of de zwangerschap negatief kunnen beïnvloeden en afwijkingen bij ongeborene kunnen veroorzaken. Er is sprake van blootstelling aan een gevaarlijke stof als werknemers de stof binnenkrijgen. Dat kan via de ademhaling, de huid, of doordat werknemers de stof inslikken. De kinderboerderij heeft de taak om veilig werken met gevaarlijke stoffen in de bedrijfsvoering te borgen. Wanneer uit de RI&E blijkt dat werknemers gezondheids- en veiligheidsrisico's lopen is de werkgever verplicht werknemers te beschermen en schade te voorkomen door preventieve maatregelen te treffen.

Voorlichting
De werkgever is verplicht er zorg voor te dragen dat werknemers worden ingelicht over de te verrichten werkzaamheden en de daaraan verbonden risico's. De voorlichting moet er toe leiden dat medewerkers die arbeid verrichten met gevaarlijke en/of hinderlijke stoffen zich bewust zijn van de daaraan verbonden gevaren en maatregelen kunnen nemen. De voorlichting dient schriftelijk te worden vastgelegd.

Breukprotocol
In dit protocol staan de handelingen die uitgevoerd moeten worden als gevaarlijke stoffen gemorst zijn of als er een breuk is ontstaan in de verpakking van een gevaarlijke stof.

Persoonlijke beschermingsmiddelen en andere maatregelen
De werkgever is verplicht, indien werknemers worden blootgesteld aan risico's met betrekking tot de gezondheid, persoonlijke beschermingsmiddelen te verschaffen. De hulpmiddelen om gevaarlijke stoffen toe te passen dienen adequaat te zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan handschoenen, mondkapjes, veiligheidsbrillen en gereedschapshulpmiddelen zoals goede afzuiging, douches en zo nodig werkende meetapparatuur. Tevens dienen werknemers te worden geïnstrueerd over het gebruik van de persoonlijke beschermingsmiddelen. Voor het werken met bepaalde gevaarlijke stoffen worden licenties vereist.